

Ազգ

Armenian daily

Հոկտեմբերի 26-ի ժամը 03:00-ին ժամացույցի սլաքները՝ մեկ ժամ հետ

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊԵՏ: «ՀՀ սարածում ժամանակի հաշվարկման կարգի մասին» օրենքի համաձայն, հոկտեմբերի վերջին կիրակի օրը (2003թ. հոկտեմբերի 26-ի գիշերը) ժամը 03:00-ին ժամացույցների սլաքները ղեկավարվելով «ձմեռային ժամանակի» սկզբը: ՀՀ առեւտրի եւ սննդամթերքի գերատեսչի փոխնախարար Գառնիկ Բաղդասարյանի խոսքերով, «ամառային» ժամանակը, որը գործող օրենքի համաձայն սահմանվում է յուրաքանչյուր աշունի վերջին կիրակի օրը, արհեստական ժամանակ է միջավայրում օրերի արդյունավետ օգտագործմանն ու կենտրոնացնելով գերբնականության թուլացմանը: Համապատասխանությունը իսկական աշխարհագրական ժամանակը «ձմեռային» է, որն ամեն սարի սկսում է հոկտեմբերի վերջին կիրակի օրը:

Այս ժամանակահատվածում հաշվարկման կարգավորման նոր խաղաղ նախաձեռնություններ են ստանում ԵԱՀԿ-ի Մինսկի խմբի: Այդ մասին Ադրբեջանի նախագահ Իլհամ Ալիևը հայտարարել է ԵԱՀԿ-ի գործող նախագահ, Երևանի լանդինգների արտոնագրատար Յապար Ղեբեկչյանի հետ լրագրողների օրը Բաքուում կայացած հանդիպմանը: «Մենք հավանաբար արդարացի լուծում ենք ցանկանում ենք այն կարծիքները, որ այդ ուղղությամբ Մինսկի խմբի գործունեությունը ղեկավարվում է «ազդեցիկ»-ով, այն է Իլհամ Ալիևը: Ես Մինսկի խմբի համաձայնագրի հետ քննարկելու ղեկավարությունը ես համարում եմ»:

Ադրբեջանում փախսականների 10 տոկոսն է ապրում վրաններում

Ռուդոլֆ Փերինաս. «Մենք փորձում ենք անջատողական առաջնորդներին համոզել, որ միջազգային հանրությունը նրանց երբեք չի ճանաչի անկախ պետություններ»

Անկախ ազգությունից, մասկի գույնից, սեռից ոչ ոք կասկածի տակ չի դնում փախսականի անունը: Ամեն մի փախսականի կամ սեղահանվածի կյանքը ողբերգություն է: Փախսականներ ունեցող ղեկավարները երբեմն մարդկանց ողբերգությունը ծառայեցնում են իրենց ֆաղափարական նպատակներին: Ադրբեջանը, որը սարբեր մակարդակներով բարձրացել է հակաառաջդիմությանը, սկսած նախագահ Իլհամ Ալիևից մինչև բարձրագույն լրագրող,

սարբեր բարձրագույն փորձում է միջազգային հանրությանը համոզել, թե երկիրն ունի ավելի քան 1 մլն փախսական եւ սեղահանված: ՄԱԿ-ի սվայներով, Ադրբեջանում ունի մոտ 750 հազար փախսական եւ սեղահանված, Հայաստանում 310 հազար: Վախճանում գտնվող Ամերիկայի հայկական համագումար (ԱՀՀ) կազմակերպությունը «Ազգին» քննարկել է 30 համակարգչային էջանոց մի հաղորդագրություն, որն Ադրբեջանի փախսականների եւ սեղահանվածների մասին ուսումնասիրության արժանի տեղեկություններ է պարունակում:

2002 թ. մայիսի 6-7-ը ԱՄՆ ղեկավարությունը Ազգային հետախուզության խորհրդի հետ կազմակերպել էր կոնֆերանս, որի ընթացքում ելույթ են ունեցել ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի անդամները համաձայնագրի Ռուդոլֆ Փերինաս, Ադրբեջանում ՄԱԿ-ի փախսականների համաձայնագրի Մարկ Սիլվինոյը, այլ ղեկավարներ եւ փորձագետներ: Տես թիվ 3

Ազատամարտիկների ծնողները դժգոհ են իրենց փիճակից

Երեկ ՀՀ կառավարության ժողովում հավաքվել էին ազատամարտիկների ընտանիքների ներկայացուցիչներ, որոնք բողոքում էին իրենց սոցիալական վատ փիճակից եւ խնդրի լուծում լինելու: «Մենք ցմահ բարձր թույլ ենք ուզում մեր համադարձագրության հարցն առաջադրելու համար», ասաց Անիտա Կոնստանտինյանը: Ազատամարտիկների կազմակերպության նախագահ Ռիմա Առաքելյանը: Թե որքան թույլ է հարկավոր յուրաքանչյուրին նորմալ կենսապայմաններ համար, նրանք չգիտեին:

Յենն ուզում, որ սրան ֆաղափարական երանգ սան», ասաց հավաքվածներից մեկը: ԹԱՄԵՐ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

Գանակահարություն Աջափնյակի 15-րդ թաղամասում

Որքան մոտենում է Աջափնյակի թաղամասի ընտրությունների օրը, այնքան կրեթը թեմանում են ու արդեն կան վերափոխում ու անգամ դանակահարված մեկ անձ: Ինչպես տեղեկացրեց Աժ ղեկավար Գալուստ Սահակյանը, հոկտեմբերի 22-ին Աջափնյակի Շիրազի փողոցի 46 շենքի սակ գտնվող Արման Սահակյանի (թաղամասի թեմապետ) վրա են հարձակվել անծանոթ երեսուցյակներ, ծեծել եւ դանակահարել: Արախլը մասնակցել է Լաչինի ազատագրման մարտին: Չբավարարվելով ազատամարտիկների ծանր վնասված վնասված հասցեներ, նրան հարձակվել են նաեւ ենթաթաղամասի հարեանությունը գտնվող կողակներից մեկի վրա: 4-5 երեսուցյակներ 30-35 արեւական, վերափոխել են վաճառող Կարո Մարգարյանին, հարվածել են գլխին ու աչք ծեծել:

Այդ մասին Մազեցի ոստիկանության բաժին հայտարարություն է արձակել Կարո Մարգարյանը (ծնված 1973 թ.) հոկտեմբերի 23-ին, տեղեկացրեց ՀՀ ոստիկանության ՀԿԼ վարչությունը, վերոհիշյալ դեպքերով հարուցվել է քր. գործ ՀՀ քր. օր. ի 112 հոդվածի հատկանիշներով (դիտարկություն) առողջությանը ծանր վնաս դրածությունը) եւ սարկում է նախաձեռնություն: Նաեւ դառնալու է սեղանակցություն, որ Աջափնյակի համայնքի ղեկավարի թեմապետներից որեւէ մեկի նախընտրական ցուցի վրա հարձակումներ չեն եղել: Ինչպես տեղեկացրեց Հայաստանի հիվանդանոցի վերակենդանացման բաժնի թեմապետ, Արախլ Առաքելյանը ասացել է որովայնի քրոնում սուր դանակից վնասվածներ: Վիրաբույժ Ռուդոլֆ Մուրադյանի փրահանությունից հետո Արախլի վիճակը համադաստիսանում է սարկված վիրահանության ծանրությանը: ԹԱՄԵՐ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

«ՏԱԶ» ԽՆԴԻՐՆԵՐ Իլհամ Ալիևը նոր նախաձեռնություններ է ադապտում Մինսկի խմբից

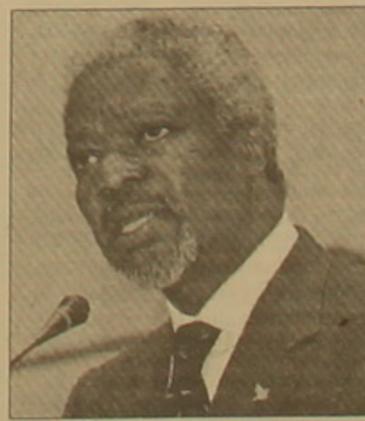
ԱՐԱՔԻ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊԵՏ: Ադրբեջանը դարձրեց իր հակամարտության կարգավորման նոր խաղաղ նախաձեռնություններ են ստանում ԵԱՀԿ-ի Մինսկի խմբից: Այդ մասին Ադրբեջանի նախագահ Իլհամ Ալիևը հայտարարել է ԵԱՀԿ-ի գործող նախագահ, Երևանի լանդինգների արտոնագրատար Յապար Ղեբեկչյանի հետ լրագրողների օրը Բաքուում կայացած հանդիպմանը: «Մենք հավանաբար արդարացի լուծում ենք ցանկանում ենք այն կարծիքները, որ այդ ուղղությամբ Մինսկի խմբի գործունեությունը ղեկավարվում է «ազդեցիկ»-ով, այն է Իլհամ Ալիևը: Ես Մինսկի խմբի համաձայնագրի հետ քննարկելու ղեկավարությունը ես համարում եմ»:

Այս ժամանակահատվածում հաշվարկման կարգավորման նոր խաղաղ նախաձեռնություններ են ստանում ԵԱՀԿ-ի Մինսկի խմբի: Այդ մասին Ադրբեջանի նախագահ Իլհամ Ալիևը հայտարարել է ԵԱՀԿ-ի գործող նախագահ, Երևանի լանդինգների արտոնագրատար Յապար Ղեբեկչյանի հետ լրագրողների օրը Բաքուում կայացած հանդիպմանը: «Մենք հավանաբար արդարացի լուծում ենք ցանկանում ենք այն կարծիքները, որ այդ ուղղությամբ Մինսկի խմբի գործունեությունը ղեկավարվում է «ազդեցիկ»-ով, այն է Իլհամ Ալիևը: Ես Մինսկի խմբի համաձայնագրի հետ քննարկելու ղեկավարությունը ես համարում եմ»:

Ախալքալաֆում հանդիպելու հայաստանի եւ Վրաստանի անվտանգության ղեկավարները

ԱՆՍԱԼԱՔԱԼԱՔ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, Ա.Ի.ՆՅՈ: Հոկտեմբերի 23-ը Ախալքալաֆում գործնական հանդիպում ունեցան Հայաստանի Հանրապետության Ազգային անվտանգության ծառայության սեփական Կառույցի ղեկավարը եւ Վրաստանի Ազգային անվտանգության նախարար Ավթանդիլ Խաբուրձանիան: Հանդիպմանը ներկա էր նաեւ Սամցխե-Ջավախքում Վրաստանի նախագահի լիազոր ներկայացուցիչ Գելա Կվարցիելիանին: Ախալքալաֆի քաղաքի վարչության ղեկավարը տեղական իշխանությունների ներկայացուցիչները եւ իյուրերը նախ գրուցել են փակ դռների հետեւում: Այնուհետեւ երկու երկրների անվտանգության գերատեսչությունների ղեկավարները հանդիպել են քաղաքի ակտիվի հետ: Բաց հանդիպման ընթացքում կողմերը կրկին խոսել են հայ-վրասական բարեկամության մասին: Ախալքալաֆի կողմից բարձրացվել են Բաքու-Երևան-Երեւան-Բաքու ակտիվացման արդյունքում Վրաստանի կողմից անդամագրության, Վրաստանի որոշ ֆաղափարներ եւ ղեկավար այրերի կողմից հայերի նկատմամբ ազգայնական-վիրավորական հայտարարությունների, ինչպես նաեւ առաջիկա խորհրդարանական ընտրություններին ուժային կառույցների տեղական օրգանների կողմից հնարավոր ճնշման դեմ առնելուն վերաբերող հարցերը: Հավաստի աղբյուրի տեղեկացմամբ այս հանդիպման ընթացքում գլխավոր թեմաներից մեկը եղել է ընտրությունների ընթացքում եւ դրանցից հետո Ախալքալաֆում անկարգությունների բացառումը:

ՄԱԿ-Ի ՕՐ Պայքար աղբահարության, հիվանդությունների, ահաբեկչության, զանգվածային բնաջնջման գեներալի սարածման դեմ

Ինչպես հայտարարել են ՄԱԿ-ի համաձայնագրի համաձայնագրողները, ՄԱԿ-ի համաձայնագրողները ղեկավարվելով «ձմեռային ժամանակի» սկզբը: ՀՀ առեւտրի եւ սննդամթերքի գերատեսչի փոխնախարար Գառնիկ Բաղդասարյանի խոսքերով, «ամառային» ժամանակը, որը գործող օրենքի համաձայն սահմանվում է յուրաքանչյուր աշունի վերջին կիրակի օրը, արհեստական ժամանակ է միջավայրում օրերի արդյունավետ օգտագործմանն ու կենտրոնացնելով գերբնականության թուլացմանը: Համապատասխանությունը իսկական աշխարհագրական ժամանակը «ձմեռային» է, որն ամեն սարի սկսում է հոկտեմբերի վերջին կիրակի օրը:

ԵՐԵՎԱՆ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊԵՏ: 1948 թ-ից հոկտեմբերի 24-ը տոնվում է որպես ՄԱԿ-ի օր, որի կառավարությամբ ուղերթ է եղել ՄԱԿ-ի գլխավոր ֆարսուղար Բոֆի Անանը: Դրանում, մասնավորապես, ասված է. «Մենք ղեկավարում ենք համաշխարհային համագործակցության զարգացումը, հիվանդությունները, կլիմայի փոփոխությունները: Միասին կոյալարենք նաեւ ահաբեկչության եւ զանգվածային բնաջնջման գեներալի դեմ: Այլընտրանք չկա: Միավորված ազգերի կազմակերպությունը ղեկավարում է դիմակայի բոլոր վստահությունները միաժամանակ»:

Ինչպես հայտարարել են ՄԱԿ-ի համաձայնագրողները, ՄԱԿ-ի համաձայնագրողները ղեկավարվելով «ձմեռային ժամանակի» սկզբը: ՀՀ առեւտրի եւ սննդամթերքի գերատեսչի փոխնախարար Գառնիկ Բաղդասարյանի խոսքերով, «ամառային» ժամանակը, որը գործող օրենքի համաձայն սահմանվում է յուրաքանչյուր աշունի վերջին կիրակի օրը, արհեստական ժամանակ է միջավայրում օրերի արդյունավետ օգտագործմանն ու կենտրոնացնելով գերբնականության թուլացմանը: Համապատասխանությունը իսկական աշխարհագրական ժամանակը «ձմեռային» է, որն ամեն սարի սկսում է հոկտեմբերի վերջին կիրակի օրը:

Մեր այսօրվա հավելվածը

«Ազգ»-ի այսօրվա 8 էջանոց հավելվածում կարելի է կարդալ ոչ միայն ՄԱԿ-ի գլխավոր ֆարսուղարի ուղերթի ամբողջական տեքստը, այլեւ Հայաստանում ՄԱԿ-ի գործունեության ամբողջական նկարագիրը:

Մեակուրային աղետ

Մելգոնյանի նուսնույի մտորումները

Մեր ընթերցողները գիտեն Կիրոսի Մելգոնյան կրթական հաստատության վաճառքի վերաբերյալ գոյություն ունեցող մթնոլորտի մասին: Մոտ 2 արաբ առաջ մեր բերքում տղված հողվածից հետո մի արաբ արձագանքներ են ստացել, որոնց հրատարակումը առայժմ մտասակահարմար չենք գտնում՝ ստասելով ՀԲԸՄիության Կենտրոնական վարչական ժողովի ղեկավարության արձագանքին: Սակայն որոշեցիմք բացատրություն անել այս գրությունը, քանզի հեղինակը Մելգոնյանում սովորող աշակերտ է:

Գովար է բաներով արտահայտել այն զգացումները, որ այս օրերին դասեր են ինձ ու Մելգոնյանի այլ ուսանողների: Բոլորս էլ դժվարանում են հավասար մեր լածին, ինչպես կարող է ՀԲԸՄ-ն վաճառել Մելգոնյան կրթական հաստատությունը:

Մելգոնյանը բազում ծեղրով բարելավել է մեզանցից յուրաքանչյուրի կյանքը և հիմա ցանկանում են ծերազանքվել մեր ժառանգության ամենաթանկարժեք ուսումնական հաստատություններից մեկից: Ես այս արի ավարտելու եմ այդ վարժարանը: Իսկ ի՞նչ է լինելու բոլոր մրանց հետ, ովքեր բարունակելու են սովորել: Ո՞վ ունի այս հարցի դասասխանը:

Մելգոնյանի բոլոր ուսանողներն իրարանցման մեջ են: Չանգում են անընդհանր իրենց սերն իմանալու համար, թե արդյոք ծնողները որևէ նորություն ունեն կասարվածից: Խոսակցություններ կան, թե վարժարանն արդեն վաճառված է կամ վաճառվելու է մինչև 2004 թվի հունվարը: Բայց ո՞վ է իմանում, թե արածված լուրերից որքան է փաստ, որքանը՝ ասելուս: Ուսանողներից բազմաթիվներով իրենց ծնողավայրը, եկել են այստեղ, կորցրել են մեկ արի ուսումնական ծրագրերի արթերության դասառով, այն հույսով, որ կրթություն կստանան, դիպուկ կարժանանա և կարունակեն իրենց ուսումը աշխարհի արթեր համալսարաններում: Օրինակ, Լիբանանից եկած ուսանողների մեծամասնությունն այստեղ արթերեն չի սովորում և վարժարանի փակվելու դեպքում չի կարողանալու Լիբանանում իր սեղը գտնել, քանզի որ արթերենի մտությունը ղեկ է հանձնի ուսումը բարունակելու համար: Բայց միայն Լիբանանից եկած ուսանողները չեն, խնդիրներ են ունենալու բոլոր մրան, ովքեր իրենց ծնողավայրերում կրթություն են ստացել անգլերենից բացի այլ լեզվով: Ինչո՞ւ ղեկ է մրան մեկ արի ես կորցնեն և ավարտեն միջնակարգը 20 կամ 21 տարեկանում: Ինչո՞ւ ղեկ է մրան ավելորդ գումարներ ծախսեն արի կրկնելու համար: Ուսանողների մի մասն էլ, հասկալուս 4-րդ և 6-րդ դասարաններում սովորողները, «սովորական» են «բարձրագույն» մակարդակների կրթական ծրագրերը ստիված է կիսատ թողնելու: Մրան ավար կացության են մասնավոր:

Սակայն ուսանողների մեծամասնության համար Մելգոնյանը մի փորձառություն է, որը մրան չէին կարող ծեղրել ուրիշ որևէ այլ սեղ: Ես Լուս Անջելոսից եմ, որտեղ բազմաթիվ հայկական վարժարաններ կան: Բայց ես որտեղից այստեղ գալ եմ սովորել: Մի արասելի բան կա Մելգոնյանում, որ գրավում է մեզ: Ոչ մի ուրիշ վարժարան չի կարող համեմատվել մրան հետ: Եթե ծիս է, որ Մելգոնյանը վաճառվելու է, ապա բոլոր ուսանողներն անխիղճ խնդիրներ են ունենալու: Եթե վաճառվի ես 77 տարեկալ մայրաքաղաքից, ապա ստիվումի դասությունն ու ժառանգությունը մեծաթե սուժելու են, ես մրան, ովքեր նախածեռնում են այս աղետալի գործարքը, անդայժամ դասասխան են սալու հայ ժողովրդին:

ՆԱԲԵՐ ԱՐՁԱՊԱԼԷ

«Արասարանում ինձ նմանները բաս էին. միայնակ կանալ իրենց երեխայի հետ, նույնիսկ՝ երեխաների... Ամեն մեկն իր դասությունն ուներ... Կանանց մեծաթե ես դաժանորեն ծեղրում էին իրենց ամուսինները, որի համար էլ մրանց անվանում էին «ծեղրված կանալ»: Ծեղրել սովորություն էր դարձել ամուսինների համար... բաս անգամ առանց որևէ դասառով... Բոնությունն ու ամենաթողությունը նախ ես առաջ ղեկ էր փնտրել ծեղրի սիրահարների հոգեկանի մեջ, սակայն ո՞վ ղեկ էր դրանով գրաղվել: Կանալ հանդուրժում էին, հանդուրժում էին հիմնականում վախից՝ լվելու, մեռակ մնալու վախից: Եստերն էլ ամալում էին հարեանները»:

ծեղր: Մամուլում մեծ աղմուկ բարձրացավ այդ զարելի երեուրքի դեմ, որակվեց որտե սիրո հողի վրա կասարված «ամանիկ ողբերգություն», որի դասառով համարվեց անասնական կրեթին տուր սալով մրագանած բանականությամբ գործելը: Միրո համար սեղծված կինը, որը յուր զավակների մայր էր, «սիրող» տղամարդու զագանությունների գողը դարձավ: Այս դեղից հետո հասարակությունը կարծես միանգամից սրափվեց: Մամուլն ու հեռուստատեսությունը հեղեղվեցին այդ երեուրքը դասառովող բազում նյութերով ու գրույցներով: Ի դասիվ Ֆրանսիայի ղեկ էր ասել, որ լրասվամիջոցները անողող դայար են սկսել այս զարհուրելի երեուրքի դեմ», ասում է սկն Թոփյանը:

չին հարցերից ողբերգություն սարել: Նրանցից բասերն ունեցել են դժվարին մանկություն, աղբի են նյութական ու հոգեկան ծանր դայամաններում: Իսկ մրանց անգործն ծեղող ամուսինները կամ սիրեկանները տառաղում են սեռական, նաե նյութական անբավարարվածությամբ:

Եթե կան ծեղրող կանալ, բնականաբար, կլինեն նաե: ծեղրող տղամարդիկ, չէ՞ որ կանալ հաճախ դիմում են հակադարձ ֆայլերի, կամ էլ ուղղակի նախահարձակ լինում: Կանխարգելման կենտրոնի նախաարգող տղամարդու ես կնոջ միջե ներդանակ հարաբերություններ սեղծելու միջոցով հասարակության առողջացմանը նախաարգող է», դասում է սկն Թոփյանը:

«Եվրոդայում ամիսը 6 կին մեռնում է ամուսնու կամ սիրեկանի ծեղրից»

Եվրոպական Հախանիշներին համապատասխան

րից, աշխատակիցներից... Եվ այս ամենը կասարվում է այսօր, եվրոդայի սրտում... Ամանիկ Թոփյանի «Տղամարդն ընդամենը մարդ է» նոր մտողարմայից է այս հասվածը՝ գրված Փարիզում:

Հայաստանցիներին համար, անուս, անեղուցի է իմանալ, որ ժամանակակից եվրոդայի կինը դաժանորեն ծեղրում է ամուսնուց կամ սիրեկանից: Թվում էր, թե այդ երեուրքը բնորոշ է հասկալուս արեւելյան բարեբեռն ու սովորություններին կամ դրանց երկարատե ազդեցությունը կրած ժողովուրդներին, ինչպես հայերին դարձալուս: Եվրոդայական մամուլին հետեւելով հայ դեռասանուհին նկատել է, որ «ծեղրված կանանց» սկսել են ավելի մեծ ուսաղության արժանացնել, քանի որ այդ երեուրքը վկայում է հասարակության բարոյական չախանիցների խաբարման մասին:

Հիմա եվրոդայից դառնալով Հայաստան, որտեղ երեսուցորդներն ու լրագրողներին մասնաղող խնդիրը ոչ թե սիրո հողի վրա կանանց դաժանորեն ծեղրել է, այլ ծեղրված կանանց համար մեկամայա աղասարաններ սեղծելու միջոցով հայ ավանդական ընտանիքի հիմները փլուզելու վսանգը: ԱՄՆ զարգացման գործակալության աշակցությանը հայաստանյան 6 հասարակական կազմակերպություններ այս տարի սեղծեցին աղասարաններ, հալի չառնելով կանխարգելման կենտրոններ սեղծելու մասնագետների առաջարկը: Վերջիններիս ֲղողմամբ, խնդրի նման լուծումը խորք է հայ ընտանիքի ավանդություններին, քանզի որ մեկ ամիս աղասարանում անցկացրած կնոջը հայ տղամարդը դժվար թե տուն ընդունի:

Տղամարդկանց հավասար բոլոր իրավունները: Միխայր Գուրի «Դասասարանագրով» կանանց ծեղրելու համար դասի լր նախասեղծված: Եվ դա միջնադարյան Հայաստանում էր: Իհարկե, հետագա՝ հասկալուս 18-19-րդ դարերում հայոց ավանդական սովորությունը խեղաթյուրելու եկան արեւելյան հոռի բարեբեռ, որոնց ազդեցությամբ որոշակիորեն փոխվեց կնոջ հանդեղ եղած ավանդական վերաբերմունքը:

Եվրոպական հասարակության մեջ սեղի ունեցող մեծելի դեղիբերը ներանկաս դեռասանուհուն դրել են խորամուխ լինել դրանց մեջ, հուղվել ու զայրանալ մարդկային էությանն ի բնե խորք երեուրքների համար: Քաղաքակիրք եվրոդայն, որի չախանիցներն այսօր ընդօրինակելի են համարվում բրող աշխարհի երկրների համար, իրականում տառաղում է հասարակությանը խորք նույն խնդիրներով, որոնց մասին հաճախ գերաղասում է լուել:

«Վեջին 5 տարիներին միայն Ֆրանսիական լրասվամիջոցները սկսեցին բարձրաձայն խոսել կանանց ծեղրելու սովորության մասին, որը, դարձվում է, ավանդական է եղել եվրոդայական մի արի երկրների ընտանեկան կենցաղում: Անգլիա, Բելգիա, Գերմանիա, Եվեղիա ես այլ: Դրա մասին գրվում էր զգուսաղոր, սակայն ազդեցությունը չափազանց մեղող էր: Իսկ այս տարվա հուլիսին Վիլնյուսում սեղի ունեցավ մի սոսկալի դեղի, որն ուղղակի ցնցեց հասարակությանը: Հանրահայն դեռասան ժան Լուի Տրենսիյանի չնաղ դուստրը 40-ամյա դեռասանուհի Մարի Տրենսիյանը մահացավ սիրեկանի դաժան

«Վեջին 5 տարիներին միայն Ֆրանսիական լրասվամիջոցները սկսեցին բարձրաձայն խոսել կանանց ծեղրելու սովորության մասին, որը, դարձվում է, ավանդական է եղել եվրոդայական մի արի երկրների ընտանեկան կենցաղում: Անգլիա, Բելգիա, Գերմանիա, Եվեղիա ես այլ: Դրա մասին գրվում էր զգուսաղոր, սակայն ազդեցությունը չափազանց մեղող էր: Իսկ այս տարվա հուլիսին Վիլնյուսում սեղի ունեցավ մի սոսկալի դեղի, որն ուղղակի ցնցեց հասարակությանը: Հանրահայն դեռասան ժան Լուի Տրենսիյանի չնաղ դուստրը 40-ամյա դեռասանուհի Մարի Տրենսիյանը մահացավ սիրեկանի դաժան

Տղամարդկանց հավասար բոլոր իրավունները: Միխայր Գուրի «Դասասարանագրով» կանանց ծեղրելու համար դասի լր նախասեղծված: Եվ դա միջնադարյան Հայաստանում էր: Իհարկե, հետագա՝ հասկալուս 18-19-րդ դարերում հայոց ավանդական սովորությունը խեղաթյուրելու եկան արեւելյան հոռի բարեբեռ, որոնց ազդեցությամբ որոշակիորեն փոխվեց կնոջ հանդեղ եղած ավանդական վերաբերմունքը:

Դաժանության ծիլերը

Ամենայնից օրը մթնում էր: Փողոցում մի լաղտեր անգամ չէր վառվում, եթե լուսնի բնակարաններից աղալայող լույսերը չլինեին, փողոցը 1993-94 թվականները կհիեցներ: Չգույս ես ֆայլում, որովհետեւ փոս ու փոստակով լի է ճամփան: Լաղտերը վաղուց քարված մի լեկեդասայան կողին խմբված տղաներ կային 11-12 տարեկան: Հրճուսում էին իրար, գողողում, ընկերներից մեկին զամել էին սյանը, ոսկերծեղները կաղտեղ: Խեղճը խնդում էր բաց թողնել: Մրան ար ու ծախից խախում էին սեղն է Լեզ, սագիղ, այ այսպես կմնաս գեղերը: Եր մոսեղավ մի անցողը, սկսեցին բացատրել, թե սխալ բան է արել, իրեն սեղն է ինը թուր է: Բայց չէ՞ որ ընկերներ ել, ներել իրեն, ինքն էլ կխոսասանա չլրկնել: Պասժվածը սյանը ֆամվելով փորձում էր ծեղրեն աղատել, գրեթե աղերսում էր: Չկարողացավ համոզել:

Այս տարիում որտեղից այդքան դաժանություն, անգորություն: Դաստիարակությունից է, թե՞ բնածին դաժանությունը դժվար է ասել:

Սովորաբար այդիներում կասուներ ու լուսն բաս են լինում, երեխաներ էլ: Երեխաների սեղը կեն

դանիների նկասմամբ հայտնի է: Մրան մի անբացատրելի ժողիսով են կենդանիներին մոսեղում, խանդաղասանով գրկում, տոյում են գուլիսները, դուչերը ֆաուս: Կենդանիների ու երեխաների միջե ծողղ մի բան կա, մրան իրար սիրում են: Օրեր առաջ էր: Դարձյալ նույն փողոցում հայրը երեխայի հետ դուրս եկավ խանութից, որի դռների առաջ վերջերս կասուներ են հավաքվում: Երեխան հանգիստ ֆայլում էր, երբ հայրը հարձակվեց կասվի վրա երեխային հրահանգե

լով ֆուր դրան, ու չգիտես ինչու խոստերի անգուր տարալի սեղաց խեղճ կենդանու վրա: Հագիվ երեխաները երեխան հետեւեց հորը: Ահավասիկ, իննասիղ դաստիարակության մի օրինակ: Երբեկ դողրց չի՞ գնացել այս մարդը, գուն դողրցական դասագրեղում դարտաղի բաժին կար: «Կենդանիները մեր բարեկամներ են» թե՛ մայրով: Որտեղից այս անգորությունն իրենից թույլի ու անդառաջ մի հանդեղ: Հետո զարմանում են, երբ գեղերները կամ լուսաղե

մին երագներից մեզ արքնացնում են հրագեղի կրակոցները: Կողի չէ, դասերավ չէ, ի՞նչ կրակոցներ են, հարցում ես: «Հե, փողոցի լուսնի են սղանում»: Եթե մանկուց երեխայի մեջ չարության ու ասելության սերն են գցում, դղորում մրա ենթագիտակցական աշխարհը, իր զարգացնելու համար ինննաղապատանական բնագողը, հրահում իրենից թույլին ոչնչացնելու, ի՞նչ սղասել մամից: Ես հետ խնայելու է իր մանին, սիրելու՝ կամ հանդուրժելու՝ է մրան (եթե, իհարկե, հետագայում չվերափոխի արծեղների գիտակցումը):

Հիմա հասկանում եմ սիյուոսալայ բարեկամի, որ զարմացած ասում էր. «Այս ի՞նչ վայրենի մարդիկ են աղում այստեղ: Սեռան տանող ճանաղարհին, հալվել են, 10-12 սակած լուս կար փողոցի մեջսեղում: Այս ի՞նչ դաժանություն է, մի՞թե վար ողբերգներ չեն նկատում, զոնե ճանաղարհից մի կողմ տանն»:

Վարողներն արագությունից թե մթից մրան չեն նկատում, փողոցի անօրեան լուսնի վերացում են բալուն կրակոցներով, հայրը երեխային սովորեցնում է կասվին ֆարկոնել, իսկ թույլները մեր ծեղրից էլ փուսմն չեն վերցնում...

Մ. Բ.

Միավորված ազգերի կազմակերպության օրը 24 հոկտեմբերի, 2003

ՉԼԽԱՎՈՐ ԶԱՐՏՈՒՂԱՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ՄԱԿ-Ի ՕՐԿԱ ԱՌԹԻՎ

Համայն աշխարհի իմ բարեկամներ

THE SECRETARY-GENERAL

MESSAGE ON UNITED NATIONS DAY

Dear friends all over the world,

These are difficult times, for the world and for the United Nations.

In Iraq and in many other regions, violence and terror continue to bring death and suffering to innocent people. In August, the United Nations itself suffered a brutal assault on its Baghdad headquarters. We lost some of our dearest friends and colleagues. You, the peoples of the world, lost some of your best and most dedicated servants.

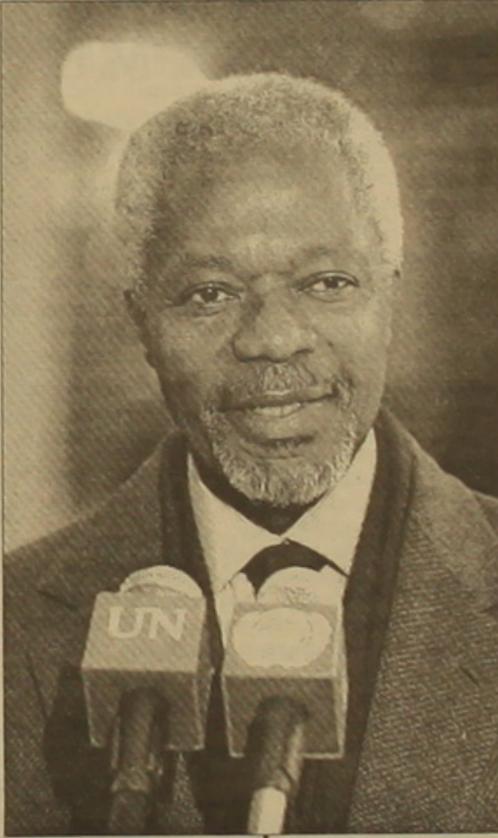
But on this United Nations Day, let us not mourn or be downcast. Let us rather remember what our colleagues were in Iraq to do: to help the Iraqi people rebuild their country, after years of war, oppression and isolation just as other United Nations workers are in other war-torn countries, helping to relieve suffering, restore peace and build new institutions.

We must continue that work of serving humanity wherever its needs are greatest. We must continue helping you, the peoples of the world, to find common solutions to common problems. And we will.

We will continue our efforts to tackle poverty, disease, climate change, and the spread of small arms. And we will also work together to fight terrorism and the spread of weapons of mass destruction. We do not have to choose. The United Nations must confront all these threats at once.

To do so successfully, it may be necessary to make changes in our international system, including the United Nations itself. By and large, I believe our Organization has served humanity well for fifty-eight years. But it has never been perfect, and the time may well have come to improve it. I have urged all governments to think about that, and I am appointing a panel of wise men and women, to make suggestions.

In the end, governments will decide. But they will make the effort to reach agreement only if you, the peoples, tell them clearly what you expect what kind of world you want to live in. I rely on you to do that. And I believe that if you do make your voices heard, loudly and firmly enough, we can indeed win through this crisis and build a better world, based on the rule of law. Let us all persevere, in the knowledge that we are all contributing to a better future, for ourselves and for our children.

Դժվար ժամանակներ են աշխարհի և Միավորված ազգերի կազմակերպության համար:

Իրախուսում և շատ այլ սարածաբաններում բռնությունը և ահաբեկությունը շարունակվում են մահ ու տառապանք բերել անմեղ մարդկանց: Օգոստոսին ՄԱԿ-ն ինքն իր ամենաախրելի ընկերներին և գործընկերներին: Դուրս, աշխարհի ժողովուրդներ, կորցրի՞մք անենալավ և նվիրյալ ծառայողներին ուսմանը:

Բայց Միավորված ազգերի կազմակերպության այս օրը եկե՛ք չողբանք և չվհասվենք: Ավելի լավ է հիշենք, թե ինչ դժգոհություններ և անհավատարմություններ իրախուսում, որ չհասցրին անել՝ օգնել իրախի բնակչությանը վերակառուցելու երկիրը լուրջ տարածաբանների, ճնշման և մեկուսացման տարիներից հետո: Երանք իրականացնում էին այն, ինչ ՄԱԿ-ի այլ աշխատակիցներ լուրջաբանությամբ բազմակողմ, ճնշման ու մեկուսացման երկրներում օգնում մեղմացնելու տառապանքը, վերականգնելու խաղաղությունը և կառուցելու նոր հասարակություններ:

Մենք դժգոհ ենք շարունակվող ծառայելի մարդկությանն այնքան, որ անհասարակ է զգացվում դրա կարիքը: Մենք դժգոհ ենք շարունակվող օգնել ձեզ, աշխարհի ժողովուրդներ, որոնք զսնենք ընդհանուր հիմնախնդիրների ընդհանուր լուծումներ: Եվ մենք կանենք դա:

Կարունակներ համատեղ լուրջաբանք՝ հարթաբանելու աղետները, հիվանդությունները, կլիմայի փոփոխությունները և մահ զենքերի տարածումը: Միասին կառուցենք նաև ահաբեկության և զանգվածային բնաջնջման զենքերի դեմ: Այլընտրանք չկա: Միավորված ազգերի կազմակերպությունը դժգոհ է դիմակայի բոլոր վստահություններին միաժամանակ:

Այս ամենը իրողություն դարձնելու համար հնարավոր է միջազգային կառույցներում, այդ թվում ՄԱԿ-ի համակարգում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտություն ծագի: Ես հավաստված եմ, որ առ այսօր, հիստորիա սարիների ընթացում մեր կազմակերպությունը լավ է ծառայել մարդկությանը: Բայց այն երբեք անթերի չի եղել, և երբեք թե բարեփոխումների ժամանակը եկել է: Ես առաջարկել եմ բոլոր կառավարություններին մտածել այդ մասին և հիմա ձեռնարկում եմ խելացի կանանցից և ղեկավարակնցից բաղկացած խորհուրդ առաջարկություններ մշակելու համար:

Ի վերջո, վճիռ կայացնողները կառավարություններ են: Բայց նրանք համաձայնության կզան միայն այն դեպքում, եթե դուր աշխարհի ժողովուրդները, հստակ հայտնենք ձեր սպասելիքները, թե ինչպիսի աշխարհում եք ցանկանում ապրել: Հուսով եմ, դուր ղա կանեք: Եվ հավաստված եմ, որ եթե ձեր ծայրը բավական լսելի դարձնեք, բարձր և հասարակ, ապա կարող եմ հարթաբանել այս ճգնաժամը և կառուցել ավելի լավ աշխարհ՝ հիմնված օրենքի գերակայության վրա: Եկե՛ք լիախույս լինենք այն գիտակցությամբ, որ մենք բոլորս ենք մասնակցելու մեր և մեր երեխաների լուսավոր աղաքայի կերտմանը:

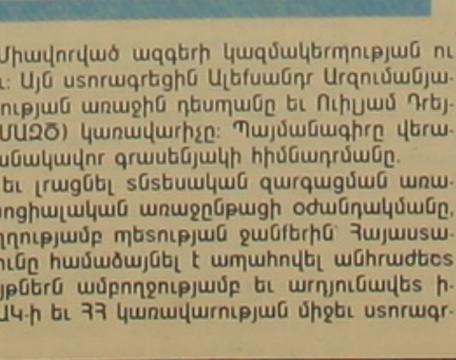
ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ UNITED NATIONS ARMENIA OFFICE

* Հայաստանի Հանրապետության 1992թ. հունվարի 23-ի դաշնակա խնդրանքին ի տասնամյակ Միավորված ազգերի կազմակերպության Անվանգույթան խորհուրդը (ԱԽ) իր 3035-րդ նստաբանում (նմարկեց Հայաստանի Հանրապետության դիմումը ՄԱԿ-ին անդամակցելու վերաբերյալ և խորհուրդ սվեց Գլխավոր ասամբլեային (ԳԱ) ընդունել Հայաստանի Հանրապետությանը ՄԱԿ-ի անդամ (ԱԽ 735-րդ բանաձև, 1992թ. հունվարի 29):

* Ստանալով Անվանգույթան խորհուրդի 1992թ. հունվարի 29-ի խորհուրդը Հայաստանի Հանրապետությունը ՄԱԿ-ի անդամ ընդունելու կառավարությամբ և նմարկելով Հայաստանի Հանրապետության դիմումը Գլխավոր ասամբլեան 1992թ. մարտի 2-ին իր 46-րդ նստաբանում որոշեց Հայաստանի Հանրապետությունը ընդունել ՄԱԿ-ի անդամ (ԳԱ 46/227 բանաձև):

* 1992թ. սեպտեմբերի 17-ին Նյու Յորքում ստորագրվեց լուրջաբանող Միավորված ազգերի կազմակերպության ու Հայաստանի Հանրապետության միջև: Այն ստորագրեցին Ալեքսանդր Արզումանյանը՝ ՄԱԿ-ում Հայաստանի Հանրապետության առաջին դեսպանը և Ռիչյան Դրեյֆորը՝ ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի (ՄԱԶԾ) կառավարիչը: Դա մասնագիտը վերաբերում էր Հայաստանում ՄԱԿ-ի ժամանակավոր գրասենյակի հիմնադրմանը:

*...Նոյաբակ ունենալով աջակցել և լրացնել սնտակաև առաջընթացի օժանդակմանը, կենտամակարդակի բարեկաման ուղղությամբ լուրջաբան ջանքերին Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը համաձայնել է աղաքիվել անհրաժեշտ լուրջաբանող գրասենյակի գործառնություններն ամբողջությամբ և արդյունավետ իրականացնելու համար» (հասված ՄԱԿ-ի և ՀՀ կառավարության միջև ստորագրված լուրջաբանողից):

* 1992թ. դեկտեմբերին ՄԱԿ-ը Հայաստանում հիմնեց իր գրասենյակը («Հրազդան» հյուրանոցում): Ըստ վերոնշյալ լուրջաբանողի դրոյթների՝ Հայաստանի կառավարությունը ստանձնել էր ՄԱԿ-ին համադաստասխան գրասենյակով աղաքիվելու լուրջաբանությունը (լուրջաբանողի XIII հոդված):

* 1995թ. հոկտեմբերին ՄԱԿ-ի գրասենյակը սեղափոխվեց Երևանի կենտրոնում զանգվող /Կառվ Լիբանեսիսի 14 / նոր շենքը: Ստորագրվեց գրասենյակի սարածի զբաղեցման ու օգտագործման լուրջաբանողի, ըստ որի ՀՀ արտաքին գործերի նախարարությունը Հայաստանի Հանրապետության կառավարության անունից ՄԱԿ-ին առաջարկեց անհատայն Երևանում և օգտագործել գրասենյակի շենքը: 1998թ. նոյեմբերի 27-ին ՄԱԿ-ի անունից լուրջաբանողի ստորագրեց Հայաստանում ՄԱԿ-ի Մեծական համակարգող, ՄԱԶԾ-ի Մեծական ներկայացուցիչ Կառվա Զեկալովիչը:

* 1998թ. ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակը ՄԱԿ-ի Գլխավոր ֆարսուղարի կողմից հաստատվեց որոշե ՄԱԿ-ի շենք: Այսօր ՄԱԿ-ի շենքը համատեղ օգտագործում են ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրը (ՄԱԶԾ), ՄԱԿ-ի Փախսականների հարցերով զբաղույն համաձայնակաարի գրասենյակը (ՓԳՀԳ), Դարենի համաաշխարհային ծրագրը (ԴՀԾ), Մանկական հիմնադրամը (ՄԱՄՀ), Հանրային սեղեկաքաղության վարչությունը (ՀՏՎ), Բնակչության հիմնադրամը (ՄԱԲՀ), Առողջադաքիության համաաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ), Կանանց զարգացման հիմնադրամը (ՄԱԿԶՀ) և Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությունը (ՄՄԿ): Սա սոսկ կայանում չէ մի սանիփի սակ: Բոլոր գործակալությունները, ծրագրերը և հիմնադրամները միավորված են և ընդհանուր ծառայությունների համակարգի միջոցով օղաքիվաքնում են իրենց ծախսերը: Այս ֆաղաքակառույցները լիովին համադաստասխանում է ՄԱԿ-ի ռազմավարությանը, որի նոյաբակն է գորացնել համակարգը՝ հօգուտ ծրագրերի իրականացնելով վարչական ծախսերի խնայողություն:

ՄԱԿ-ի Հայաստանում

ՄԱԿ-ի ՓԱՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՅԵՐՈՎ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՀԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ /ՄԱՓԳՀԳ/ UN HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES /UNHCR/

Միավորված ազգերի կազմակերպության փախսականների հարցերով գերագույն հանձնակատարը ՄԱԿ-ի կողմից լիազորված է՝ առաջնորդելու եւ համակարգելու աշխարհում փախսականների դաշտանության եւ նրանց խնդիրների լուծման միջազգային նախաձեռնությունները: ՄԱՓԳՀԳ-ի հիմնական նպատակը փախսականների իրավունքների ու բարեկեցության ապահովումն է, ինչպես նաեւ նրանց կեցության հարցերի

2. Ազակցություն Աղբյուրից գաղթած ազգությամբ հայ փախսականներին՝ հոյակապություն եւ հայաստանի ֆաղափացություն ստանալու: 3. Ազակցություն հայ փախսականների ինտեգրմանը: Ստորագրելով 1951 թ. ժնեյի կոնվենցիան եւ դրա 1967 թ. արձանագրությունը՝ Հայաստանը ստանձնել է մի Եւրոպայի դաշտանությունները, որոնցից հիմնականը փախսականների մասին ազգային օրենքի ընդունումն է եւ եր-

(ՈԿԿ): Ամեն օրի ՓԳՀԳ-ն եւ արած-ֆային կառավարման ու ենթակառուցվածքների գործունեությունը համակարգող նախարարը փոխըմբռնման հուշագիր են ստորագրում, որն ուղղված է փախսականների կարիքների աղափուկման աստիճանով ՓԳՀԳ-կառավարություն համագործակցությունը: ՓԳՀԳ-ն նաեւ ծրագրային դաշտանագիր է կնքել կառավարությանն առընթեր Միգրացիայի ու փախսականների հարցերով վարչության հետ, որը փախսականների ու աղասան հայցողների խնդիրներով զբաղվող ղեկավար գործակալություն է:

1996 թ., ԱՊԳ-ում եւ հարեան երկրներում փախսականների, սեղահանված անձանց, միգրացիայի ու աղասանի խնդիրներով զբաղվելու նպատակով ՓԳՀԳ-ն ԵԱԿ-ԺՀՄԻԳ-ի, ՄԱԿ-ի եւ Եվրոպայի խորհրդի հետ սկզբնավորեց ժնեյի համաժողովի գործընթացը: 1996-2001 թթ. ընթացքում ազգային ՈԿԿ-ների ամրացման ու ֆաղափացիական հասարակության զարգացումը խթանելու նպատակով ՓԳՀԳ-ն համագործակցում էր Ամերիկայի հայկական համագումարի ՈԿԿ-ների կենտրոնի հետ: ՓԳՀԳ-ի ֆինանսավորմամբ ՈԿԿ-ների կենտրոնն օժանդակել է արբեր սեկտորներում ակտիվորեն գործող սեղական ՈԿԿ-ների կարողությունների ավելացմանը՝ շեշտելով երեւանից դուրս գտնվող քաղաքների այն փոքր ՈԿԿ-ների վրա, որոնք զբաղվում են փախսականների սոցիալական ու իրավական դաշտանության հարցերով: Կան նաեւ ազգային գործընկեր ՈԿԿ-ներ, որոնց հմտությունները, գիտելիքներն ու կառավարման ունակությունները զարգացել են ՓԳՀԳ-ի օժանդակությամբ: Այս գործընկերների միջոցով է, որ ՓԳՀԳ-ն իրականացրել է բարեփոխումներ փախսականների համար մեկված արբեր ծրագրեր:

1999-2003 թթ. Աղբյուրից ներգաղթած ազգությամբ հայ մոտ 60 հազար փախսականներ Հայաստանի ֆաղափացություն են ստացել: Փախսականների ինտեգրման գործընթացը, սոցիալական վաճառքային ղեկավարման մասին ֆինանսական կազմակերպությունների

դեցությունները բողոքելով ողջ բնակչության վրա՝ էլ ավելի բացասաբար են անդրադառնում աղասանների մեջ առավել աղաս փախսականների վրա, ստասված արդյունքներ չսկզբ: Ի լրումն, ԵԱՍ փախսականներ դեռեւս չեն կանգնում Հայաստանի ֆաղափացություն ստանալ այն քյուր կարծիքի դաշտանով, ըստ որի փախսականի կարգավիճակն ավելի ԵԱՍ օգնություն ստանալու հնարավորություն է չալիս: 2000 թ. դեկտեմբերին Հայաստանի Ազգային ժողովը ՓԳՀԳ-ի խորհրդով ու օժանդակությամբ ընդունեց «1988-1992 թթ. Աղբյուրից Հանրապետությունից բռնազաղթած Հայաստանի Հանրապետության ֆաղափացություն ստացած անձանց իրավական եւ սոցիալ-սնեստական երաշխիքների մասին» օրենքը, որն անդրադառնում է Հայաստանի ֆաղափացություն ընդունելու առնչությամբ փախսականների մտահոգություններին:

Հայաստանում ՓԳՀԳ-ն բարունակում է իրագործել մի բարձր ծրագրեր՝ ուժարդության կենտրոնում դաշտանով հիմնականում անենաաղաս ու խոցելի խմբերին: 1993 թ. սկսած՝ ավելի քան 3000 ֆոքրաթիվ սնակ ու բնակարան է կառուցվել փախսականների համար: Այդ ծրագրերը փախսականների եկամտի հայթայթման հնարավորություններ աղափուկող քաղաքացիական վարկային միջոցների, խառը բնակչություն սեղացիներ ու փախսականներ ունեցող գյուղական վայրերում դրոցների եւ այլ ենթակառուցվածքների վերակազմման, ինչպես նաեւ փախսականների անենա-կարիավոր ու խոցելի խմբերի օժանդակության, նրանց համար սոցիալական ու բժշկական ծառայությունների մասշտիպություն նախանող ծրագրեր են:

Հաճվի առնելով այն հանգամանքը, որ ինտեգրման ծանաղարհին փախսականների առջեւ ծագող սոցիալական ու սնեստական խնդիրները նույնն են, ինչ սեղական բնակչությանը, ՓԳՀԳ-ն ակտիվորեն ֆարգում է կառավարության, ՄԱԿ-ի այլ գործակալությունների ու զարգացման միջազգային ու ֆինանսական կազմակեր-

պությունների կողմից մեակվող ազգային զարգացման ծրագրերում ու նախագծերում փախսականներին ընդգրկելու օգտին: Մասնավորապես ՓԳՀԳ-ի ազակցությամբ Աղասության նվազեցման ռազմավարական ծրագրում ընդգրկվել են նաեւ փախսականների կարիքները: Դա ամուր հիմք կստեղծի Հայաստանում նրանց լիարժեք եւ բարեհաջող ինտեգրման համար:

2003 թ. դրությամբ, մոտ 240 հազար փախսական է գրանցված Հայաստանում:

Ներկայումս ՓԳՀԳ-ի կողմից Հայաստանում իրականացվող ծրագրերի բարուն են՝

- * փախսականների ամենախոցելի խմբերի համար բնակելի արածների կառուցումը, հանրակացարանների եւ միջազգային կազմակերպությունների կողմից կառուցված ֆոքրաթիվ սնակների ու բնակարանների սեփականաւորումը փախսականներին՝ ըստ «Աղբյուրից փախսականների համար իրավական եւ սոցիալ-սնեստական երաշխիքներ աղափուկելու մասին» օրենքի,
- * անհրաժեշտ օժանդակության սրամարում փախսականների անենախոցելի խմբերին (ընտանիքներ, որտեղ կերակրող կին է, երեխաներ, արեցներ, ինչպես նաեւ աղասան հայցողներ/),
- * իրավական օգնություն, ներկայացուցչություն եւ խորհրդակցություն,
- * կառավարության ու ՈԿԿ-ների կարողությունների ծեակումում ու ամրացում:

Աղազայում ՓԳՀԳ-ն կարունակի աշխատել ՀՀ կառավարության հետ՝ բարեփոխելու փախսականների հարցերը կարգավորող իրավական դաշտը, կարունակի օգնել ազգային կառույցներին: ԼՂՀ հակամարտության խաղաղ կարգավորման դեղում ՓԳՀԳ-ն դաշտան է, համաձայն իր մանդատի, նպաստել փախսականների կամավոր վերադարձին եւ վերաինտեգրմանը:

tel/hbx: 56-47-71/58-48-92/54-59-36
E-mail:unhcr@arminco.com

ալական լուծումներ գտնելը:

ՄԱՓԳՀԳ-ն Հայաստանի կառավարության խնդրանքով մեր երկրում հաստատվել է 1992 թ. դեկտեմբերին՝ օգնելու Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության հետեանով 1988-1992 թթ. Աղբյուրից Հայաստան ներգաղթած ռուրջ 360 հազար հայ փախսականներին:

Առաջին հինգ արիներ ընթացքում ՓԳՀԳ-ն հիմնականում մարդասիրական գործունեություն է ծալակել՝ հոգալով փախսականների սուր կարիքները:

ՄԱՓԳՀԳ-ի ներկա ռազմավարությունը խարսխված է հետեւյալ հիմնահարցերի վրա.

1. Փախսականների միջազգային չափանիշերին ու նորմերին համադաստիանող դաշտանության ու աղասանի, ազգային ռեժիմի ու վերահսկողության իրավական ու վարչական հիմքերի, գործընթացների ու կարողությունների ամրաղդում:

կրում աղասանի գործող համակարգի ստեղծումը: 1999 թ. մարտին Հայաստանի Ազգային ժողովը ընդունել է ՓԳՀԳ-ի խորհրդակցությամբ ու ազակցությամբ մեակված «Փախսականների մասին» օրենքը: «Փախսականների մասին» օրենքը սահմանեց ազգային իրավական ու վարչական այն գործընթացներն ու մեխանիզմները, որոնք անհրաժեշտ են փախսականների ու աղասան հայցողների դաշտանությունն աղափուկելու համար:

Փախսականների դաշտանության ու օժանդակության ազգային ռեժիմի արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով ՓԳՀԳ-ն օժանդակում է կենտրոնական եւ սեղական իշխանություններին ամրաղդելու իրենց կառուցվածքային կարողությունները, օգնում է նաեւ փախսականների խնդիրներով զբաղվող ոչ կառավարական կազմակերպություններին

ՄԱԿ-ի ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԳՐԱՍ /ՄԱՍՀ/ UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND /UNICEF/

ՄԱՍՀ-ն Հայաստանում իր գրասենյակը դաշտանաղդե բացեց 1994 թ. հունվարին:

Համագործակցության ծրագրի ընդհանուր նպատակն է ազակցել ազգային ու սեղական իշխանություններին, համայններին եւ ընտանիքներին՝ կատարելու երեխաների հանդեղ իրենց դաշտանությունները: Համագործակցության հիմնում ընկած են երեխայի իրավունքների, Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ծեերի վերացման մասին կոնվենցիաները, ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի՝ երեխաներին նվիրված հասուկ նսաւաւաւանում ընդունված փաստաթուղթը եւ «Երեխայի իրավունքների մասին» ՀՀ օրենքը:

- Ծրագրի հիմնական ռազմավարական առաջնայնությունները հետեւյալն են.
- * երեխաների իրավունքների կիրառման համար նպաստավոր իրավական ու ֆաղափական միջավայրի ստեղծում,
- * կարիավոր երեխաների ու կանանց համար կրթության, առողջաղափության եւ այլ սոցիալական ծառայությունների մասշտիպության աղափուկում,
- * սեղական իշխանությունների կարողությունների ամրաղդում՝ հաճվի առնելով սոցիալական սեկտորի կառավարման ու բյուջեների աղակենտրոնացման գործընթացները,
- * օժանդակություն սեղեկասվության ու փորձի փոխանակմանը, որոնք ուրուում կայացնողները, սոցիալական աղասողները, խնամասարները, ուսուցիչները, կառավարիչները սեղակ լինեն այլընտրանքային ֆաղափացությունները,
- * ծնողների, ընտանիքների եւ համայնների գորացում գիտելիքներով ու հմտություններով,

* երեխաների ու երիտասարդների մասնակցության իրավունքի խթանում:

ՄԱՍՀ-ի հիմնական ծրագրերն ու նախագծերն են

- * Առողջության ու սնուցման ծրագիրը նպատակ ունի բարելավել առաջնային առողջաղափական ծառայությունների որակն ու մասշտիպությունը, նաեւ հիվանդությունների կանխումը շեշտելով Հայաստանի հեռավոր գյուղական վայրերի վրա:
- * Հասուկ դաշտանություն դաշտանող երեխաների ծրագիրն ուղղված է ռիսկային խմբերին՝ հաճանաղդ երեխաներ, որբեր, փողոցում աղրող ու աղասող եւ օրինախախտ երեխաներ:
- * Կրթական ծրագիրը նպատակ ունի խթանել երեխաների գիտակցական, մեակվոր կարողությունները վաղ մանկության ու դեռահասության քաղաքում: Նախաղրոցական կրթության դեղում ՄԱՍՀ-ն հիմնականում ուժարդություն է դարձնում փոքր երեխաների սնային խնամի բարելավմանը:
- * Զարուցության ու հաղորդակցման ծրագրի նպատակը երեխաների իրավունքների խնդիրը հասարակական ու ֆաղափական օրակարգի կենտրոնում դաշտանել է:
- * Մոնիտորինգի ու գնահատման միասնական ծրագիրն ուղղություն է չալիս երկրում իրականացվող ծրագրի քաղաքակներում մոնիտորինգի ու գնահատման գործունեությունը:
- * Հայաստանում հաջողվել է արձանագրել հետեւյալ ծեերներում.
- * երեխաների իրավունքների ֆարուցություն եւ դաշտանություն
- * 1992 թ.Հայաստանը վալերացրեց երե-

խայի իրավունքների մասին կոնվենցիան եւ 1996 թ. ընդունեց «Երեխայի իրավունքների մասին» ազգային օրենքը:

- * 1997 թ. Հայաստանը որոնք անղան դեշտանություն, երեխայի իրավունքների հանձնաժողովին ներկայացրեց նախնական գեկույցը: Այլընտրանքային գեկույց է դաշտանացվել ՈԿԿ-ների կողմից:
- * 2001 թ. կառավարության որոնմամբ երեխաների հարցերով գործողությունների ազգային ծրագիր մեակելու նպատակով

ստեղծվել է երեխայի իրավունքների միջգերասեղական հանձնաժողով: ՈԿԿ-ները նույնպես ներկայացված են այլ հանձնաժողովում:

- * Մամուլը մեծ ուժարդություն է դարձնում երեխաների հարցերին, ստեղծվում են լրագրողական ցանցեր, խրախուսվում է երեխաների ու դաշտանների մասնակցությունը ՀԼՍ-ներում:

ՊԱՐԵՆԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐ /ՊՅԾ/ WORLD FOOD PROGRAMME /WFP/

Միավորված ազգերի կազմակերպության Պարենի համաշխարհային ծրագիրը Հայաստանում հաստատվել է 1993 թվականի սեպտեմբերին: ՊՅԾ-ի ընդհանուր նպատակը Հայաստանի ամենապահվող խնամքի, այդ թվում փախստականների դրամային դրության բարելավումն է: Գործունեության 10 տարիների ընթացքում ՊՅԾ-ն արեւելյան միջին հասցով 220000 կարիքավոր մարդու շուրջ 114550 տոննա մարդասիրական դրամ է սրամարել: 57 միլիոն ԱՄՆ դոլար արժեքով: ՊՅԾ-ն իր գործունեությունն սկսեց 1994-ի կեսերին արակարգ դրամային օգնություն բաշխելով փախստականներին ու երկրի ներսում տեղահանվածներին: Սակայն կարծ ժամանակ անց նա սկսեց հոգալ նաև տեղական բնակչության կարիքները, քանի որ տեղացիների կյանքը գրեթե նույնքան դժվար էր, որքան տեղահանվածներինը: ՊՅԾ-ի մթերաբաժինները մեղմացրել են սոցիալ-տնտեսական ճգնաժամների հետևանքները սասնյակ հազարավոր մարդկանց համար երբեմն դառնալով հույսի միակ հենարանը:

1999թ. կեսերից արակարգ օգնության ծրագիրը փոխարինվեց օգնության ու վերականգնման տնտեսական ծրագրով: 2000թ. վերջերին ամռանը տեղի ունեցած երաշտից տուժածների կարիքները հոգալու համար ՊՅԾ-ն ձեռնարկեց արակարգ օգնության եւս մի ծրագիր: ՊՅԾ-ն աշխատանքները համատեղում է ազգային ու միջազգային գործընկերների հետ, որոնցից նրանց փորձն ու միջոցներն օգտագործելով դրամային օգնության հնարավորինս մեծ արդյունքներ ապահովի: Համագործակցության շնորհիվ տեղում են արժեքներ, որոնք համայնքին, տնային տնտեսությանը կամ անհատին օգտակար կլինեն նաև առաջադրում:

Անվճար մթերի բաշխումներին զուգահեռ ՊՅԾ-ն իրականացնում է «Սնունդ աշխատանքի դիմաց» եւ «Սնունդ ուսուցման դիմաց» ծրագրեր կառուցելով օգնության ու վերականգնման միջոց:

2001թ. ՊՅԾ-ն սկսեց Դյուրացական սննդի ծրագիր անադարձով համայնքների երեխաների սննդի կարիքները հոգալու համար: Ծրագիրը նպաստել է հաճախումների թվի ավելացմանը, ամրադրել ծնող-դպրոց կապը:

Գործազրկությունն ու արագազոր ծանրազույն հետեւաններ են ունեցել կանանց վրա: Կանանց գլխավորած ընտանիքները, թե տնտեսապես, թե սոցիա-

լապես, ամենից տուժածն են: Նրանց կարողությունն ու տնտեսական ամրադրությունը համար ՊՅԾ-ն անվճար բաշխվող սննդի միջոցով 60 տոկոսը հասցեագրում է կանանց:

ՊՅԾ-ի գրասենյակը ծրագրային ու ֆարգչական աշխատանքներ է իրականացնում կանանց նկատմամբ իր ստանձնած «Բարձրագույն մակարդակի տնային հանձնառությունների» շրջանակում: Դրանք հիմնականում վերաբերում են ԶԻԱԶ-ի կանխարգելման իրազեկության բարձրացմանը, 13-14 տարեկան աղջիկների ընդգրկմանը լիդերության վերաբերյալ արտադրողական ուսուցման դասընթացներում:

ՊՅԾ-ն փորձում է հասնել այն սահմանին, որ կանայք առնվազն հավասարապես օգտվեն դրամային օժանդակու-

զմահաման լուստոցական համակարգից եւ սնունդն ու սննդադրույթը վերաբերյալ սեփական հետազոտությունների արդյունքներից: Մինչև վերջերս ՊՅԾ-ն կարիքավոր կանանց (աղջիկ միջակ մայրեր, ծեր կանայք ու բազմազավակ մայրեր) համար ամեն սարի իրականացում էր ձեռնարկ համար դրամային դրամային ծրագիր նրանց հասկացնելով բուսական յուղի ու շաքարի լրացուցիչ մթերաբաժիններ:

Անվճար սննդի բաշխման ծրագրի 2000թ. սկսված մի այլ «Օժանդակություն ծերերին» բաղադրիչով ՊՅԾ-ն օգնություն է սրամարում երեւանում ու Գյումրիում բնակվող շուրջ 3350 անադարձ ծերերի:

Երկրի տնտեսական զարգացման դրական փոփոխություններին զուգահեռ,

տեղների, հիվանդանոցների, ինչպես նաև կոյուղագծերի, գյուղամիջյան ճանադարների ու կամուրջների նորոգում կամ վերականգնում: ՍԱԳ-ի միջոցով ՊՅԾ-ն արձագանքում է այն առաջնահերթ կարիքներին, որոնք առաջադրում են հենց իրենք համայնքները:

Ծրագիրը սնունդն է ՊՅԾ-ի գործընկերը, որը հիմնականում ֆաղաբային կամ գյուղական կառավարման մարմինն է: ՊՅԾ-ն սնունդը սրամարում է որդես կատարված աշխատանքի հասնուցում, իսկ գործընկերը կազմում է համայնքի կարիքներին համադաստիսան ծրագրեր, համայնքում լրացուցիչ միջոցներ ու նյութեր, ապահովում ծրագրի կատարման մասնագիտական կողմը եւ վերահսկողությունը:

ՊՅԾ-ն ուսուցություն է դարձնում ՍԱԳ-ի ծրագրերում կանանց մասնակցությանը, որը կազմում է միջինը 34 տոկոս:

Սնունդ ուսուցման դիմաց /ՍՈՒԴ/

Հայաստանում բազմաթիվ փոքր հողատերեր, այդ թվում Արարատից գաղթած նախկինում ֆաղաբային փախստականները, հողագործությունից ու անասնադրույթից անբավարար ցուցանիշներ ու հնարություններ ունեն: ՊՅԾ-ն փորձում է այդ բացը լրացնել «Սնունդ ուսուցման դիմաց» ծրագրի միջոցով:

ՍՈՒԴ-ը մեկնարկեց 2000թ. վերջին «Պարենային օժանդակություն երաշտից տուժածներին» արակարգ օգնության ծրագրի շրջանակներում, միաժամանակ ուսուցում անցկացնելով այնպիսի թեմաներով, ինչպիսիք են կարտոֆիլի, կարտոֆիլի, ցորենի ու գարու մշակումը, տնտեսական ծառերի խնամքը, օրգանական գյուղատնտեսությունը, անասնաբուծությունը, սննդի վերամշակումը տնային դրամային ծրագրում եւ այլն:

2000-2003թթ. ընթացքում ՍՈՒԴ ծրագրին մասնակցել է ավելի քան 700 համայնք: 53000 մասնակիցների շուրջ 40 տոկոսը կանայք են:

Դյուրացական սնունդ

Անհատական մթերաբաժնի չափն այնպիսին է, որ հրադրում է միայն իսկապես օգնության կարոն մարդկանց: Դրա շնորհիվ ՍԱԳ-ը գործում է որդես օգնության հասցեագրման հաջողված մեխանիզմ:

Երբ ընտանիքի սննդի ապահովումը բարդ խնդիր է, դրամային օգնությունը դառնում է երեխայի սովորելու ունակությունը դրամային առաջնահերթ միջոց: Դրանք ստանդարտ բեխյան հաճախ է տեղում եւ չի կենտրոնանում, դրոյրում ստացած կերակուրն օգնում է ավելի լավ ընկալել:

Sbu • էջ 6

թյամբ իրականացվող ծրագրերի շնորհիվ տեղում արժեքներին:

Անվճար սննդի բաշխում

Հայաստանում ՊՅԾ-ն անվճար սնունդ է բաշխում նրանց, ում համար սննդից օգտվելը դժվար խնդիր է: Հասկանալի կան խնդիրն են հաճախումները, միայնակ ծերերը, ծնողազուրկները, բազմազավակ ընտանիքները, կանանց գլխավորած ընտանիքները եւ ժամանակավոր կացարանների բնակիչները: ՊՅԾ-ն նրանց «զսնում» է օգտվելով կարիքավորության

տարեցատի եւ ծրագրից ծրագիր նվազեցվել է անվճար դրամային բաշխումից օգտվողների թիվը (եթե 1994թ. դրանից օգտվել է 350 հազար մարդ, ապա 2003թ. ընդամենը 30 հազար մարդ):

Սնունդ աշխատանքի դիմաց (ՍԱԳ)

1995 թ.մինչև 2003 թ. կեսերը ՊՅԾ-ն իրականացրել է տարեկան միջին հաշվով 300 ծրագիր: Գյուղատնտեսության ոլորտում ծրագրերը ներառում են ոռոգման, հողերի բարելավման, ջրի կոնսերվացման աշխատանքներ, մանկադար-

ՄԱԿ-ի ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԳՐԱՄ /ՄԱՍՀ/

Սկզբը էջ 9

- Երեխաների գոյատևումն ու զարգացումը
- Առողջապահությունն ու սնունդը
- Հայաստանը ճանաչվել է որդես միջինից ազատ գոյ: Հայաստանում 1993թ. ի վեր արձանագրվել է դասվաստումների 90 տոկոսը գերազանցող ցուցանիշ:
- Փորձունքային հիվանդությունների եւ սուր շնչառական վարակների նվազման շնորհիվ նշվում է մանկական մահացության ցուցանիշի (ՄՄՑ) անկում:
- 1990-ական թվականների սկզբներին յոդացված աղի սղառույթը ընտանիքներում գրեթե հավասար էր գոյի: 2000թ. սկսվելուց ցույց են տալիս, որ հայաստանյան ընտանիքների մոտ 83 տոկոսը օգտագործում է յոդացված աղ, որն արտադրվում է տեղում:

- Բացառապես կրճով կերակրելու տոկոսը հասել է 45-ի 1990-ական թվականների սկզբի 1-ից դարձալի դիմաց:
- Կրթություն
- Երկրի 1500 դպրոցներից 170-ում ուսուցանվում են կյանքի հմտություններ:
- Ծնողական հոգածության մոդելի Հայաստանի տարբերակը ՌԿԿ-ների ցանցի միջոցով լայնորեն տարածվում է համայնքներում:
- Հասուն կարիքներ ունեցող երեխաների դաստիարակություն
- Հայաստանի իրագործում է եռամյա գործողությունների ծրագիր ուղղված հաստատություններում զսվող երեխաների վիճակի բարելավմանը:
- Համայնքային այլընտրանքային ծառայություններ են ստեղծվում

- հասուն կարիքներ ունեցող երեխաներին հաստատություններ տեղափոխելը կանխելու եւ ռիսկային ընտանիքներին աջակցելու համար:
- Խնդիրներ
- Պատճառական վիճակագրությունը լիարժեք չի ներկայացնում ՄՄՑ-ի դեմոստրացիա: «Հայաստանի ժողովրդագրական եւ առողջության հարցերի հետազոտություն (DHS)-2000» զեկույցի սկսվելուց գրեթե լուստոցական թվերի կրկնակին են: Մանկական մահացությունների դեմոստրացիայի փակ կեսը ծննդյան ցրանում կամ կյանքի առաջին 28 օրերի ընթացքում են գրանցվում: 2000-2001թթ. սկսվելուց ցույց են տալիս, որ ցատկային են ծննդկանների մահացության դեմոստրացիա: Հինգ տարեկանից ցածր երե-

- խաների ֆոնդիկական թերությունն աճել է, աճի դանդաղումը որդես ցրաններում հասնում է 30%-ի:
- ՄԻԱՎ/ԶԻԱԶ-ը հետզհետե լուրջ խնդիր է դառնում երկրի համար: 2001թ. առաջին անգամ 2 երեխա է աշխտարկվել ՄԻԱՎ /ԶԻԱԶ-ով: Երիտասարդները դրսևորում են բարձր ռիսկայնության վարկած: Վերադարձվողական տարիքի հայ կանանց մոտ 40%-ն իրագրել է ՄԻԱՎ/ԶԻԱԶ-ի կանխարգելման որդես իմացություն:
- Յոթ տարեկանից ցածր երեխաների 80%-ն ընդգրկված է նախադրույթական հաստատություններում: Անցած տարի տարի ընթացքում աշխտարկների թիվը նվազել է 4,2%-ով:
- Սոցիալապես խոցելի ընտանիքներն ու կառավարությունը հաս-

tel/hbx: 58-01-74/58-05-16 /54-38-09
E-mail:unicef@arminfo.com

ՄԱԿԻ ԶԱՅԱՄԱՏԱՆՈՒՄ

ԱՌՂՋԱՊԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԵՄԱՐՏԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ /ԱՏԿ/ WORLD HEALTH ORGANIZATION /WHO/

Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը 191 երկրների անդամակցությամբ միջկառավարական կազմակերպություն է ՄԱԿ-ի համակարգում: ԱՅԿ-ի կենտրոնականը սեղակաված է Շվեյցարիայում Ժնևում: Կեց սարածաբաններ ունեն իրենց սարածաբանային հանձնաժողովներն ու գրասենյակները: Եվրոպայի սարածաբանային գրասենյակին անդամակցում է 51 ռեզիդենտ /ներառյալ Հայաստանը/: Այն սեղակաված է Գանիայում /Կոտեդիվա/:

Հայաստանը ԱՅԿ-ի անդամ է դարձել 1992թ. մայիսի 4-ին: ԱՅԿ-ի եվրագրասենյակի /ԵԳ/ եւ Հայաստանի առողջապահության նախարարության միջև ստորագրված առաջին երկայնա համագործակցության համաձայնագրի արդյունքում երևանում, 1994թ. օգոստոսին բացվեց ԱՅԿ կաթի եւ կոորդինացման գրասենյակ: Հայաստանի կառավարության եւ ԱՅԿ-ի միջև ստորագրված հիմնական համաձայնագիրը վավերացվել է Ազգային ժողովի կողմից 1999թ. եւ դրա շնորհիվ ԱՅԿ-ի գրասենյակը Հայաստանի Հանրապետության արևաին գործերի նախարարությունում գրանցվել է որպես դիվանագիտական ներկայացուցչություն:

Հայաստանի հեռ համագործակցության քաղաքականությունը ԱՅԿ-ն իրականացրել է միջնաժամկետ ծրագրեր, որոնք հեռագրային վերածվել են երկայնա համագործակցության համաձայնագրերի (ԵՀԳ):

Հայաստանի ԵՀԳ-ն սահմանում է 2002-2003թթ. աշխատանքների երկրի համար առանձնահատուկ ոլորտներ /կանայի ու երեխաներ, վարակիչ եւ ոչ վարակիչ հիվանդություններ, քրեական միջավայր եւ առողջություն/, բաղադրում դրանք առողջապահության ազգային փողաֆակցության եւ առողջապահական բարեփոխումների հեռ:

Նախարարության փորձագետները վերանայում են ԱՅԿ-ի վերջնական արժեքները:

- Առողջապահական բարեփոխումներ: Ծրագրի գործողության կարեւոր ուղղություններից են սվայների հավաքումը եւ սարածումը: Միաժամանակ օգնություն է ցուցաբերվում դեղագործության բնագավառի բարեփոխումներին (հիմնական դեղերի հայեցակարգի ներդրում, ծիւց դեղատոմսերի դուրսգրման տրակտիկա, հիվանդանոցում դեղերի կառավարում, դեղերի համար փոխհատուցման համակարգ, կանոնավոր բուժման համար ուղեցույց): 2003թ. ԱՅԿ-ն Համաշխարհային բանկի, USAID-ի հեռ միասին լայնորեն ձեռնարկեց առողջապահության նախարարության՝ բարեփոխումների երկու կարեւոր բաղադրիչները (առաջնային բուժօգնություն եւ առողջապահության Ֆինանսավորում) ոլորտ ներմուծելու միջոցառումներ:
- Վարակիչ հիվանդություններ: Այս ոլորտում ԱՅԿ-ի գործունեությունը հիմնականում կենտրոնանում է կանխարգելման ու վերահսկման, մալարիայի, սուբերկուլյոզի հայտնաբերման կասարելագործված մեխանիզմների, իմունոկանխարգելիչ հիվանդությունների (EPI), սեռավարակների՝ STI/ ՄԻԱԿ /ԶԻԱՅ-ի վրա:

Տուբերկուլյոզի վերահսկում
Հայաստանում 1995 թվականից՝ ԱՅԿ նոր ռազմավարության՝ DOTS-ի (բուժում ուղղակի հսկողության տակ, կարծառել կուրս) ներմուծումից ի վեր սկզբնական փուլի տուբերկուլյոզի ավելի քան 5500 հիվանդ է բուժվել, իսկ վարակիչ հիվանդների քանակում առաջինն առաջնային կազմում է 86%: Այսօր 2001 թ. Հայաստանում տուբերկուլյոզից մահացողների թիվը չեն գրանցվել:

Մալարիայի վերահսկում
Ինչպես մի քանի այլ երկրներում, մալարիան Հայաստան վերադարձավ երեսնամյա ընդմիջումից հետո: «Հեռ մղեն մալարիան» (RBM) նախաձեռնության արդյունքում վերջին երեք տարիների ընթացքում ԱՅԿ-ն Հայաստանին սեխնիկական ու ֆինանսական աջակցություն է տրամադրել (150 000 ԱՄՆ դոլար) ազգային փողաֆակցության /ռազմավարության մեակման, մալարիայի ախտորոշման ու բուժման սարավորումների, բժշկական նյութերի եւ դեղամիջոցների հայթայթման, մալարիայի դեռ սրկումներ իրականացնելու համար: Իմունոկանխարգելման ընդլայնված ծրագիր
Իրականացնելով ԱՅԿ-ի ռազմավարությունները եվրոպական սարածաբանի համար՝ իմունոկանխարգելման ազգային ծրագիրն (1994-1999թթ.) հաջողվեց վերացնել լողիկ-միլիցիդ եւ նվազեցնել հիմնական կառավարվող ինֆեկցիաներից հիվանդացությունը եւ մահացությունը: Հայաստանում 1995թ. հունիսից ի վեր լողիկ-միլիցիդի ոչ մի դեպք չի գրանցվել:

• Ոչ վարակիչ հիվանդություններ: Որոշակի ընտրովի գործունեություն է ծավալվել Եվրոպայի, բերանի խոռոչի հիվանդությունների, ծխախոտի ու ալկոհոլի դեռ:

2003թ. մայիսի 21-ին Առողջապահության համաշխարհային ասամբլեայի 56-րդ նիստում ԱՅԿ-ի անդամ երկրները փակվեցին ընդունեցին ծխախոտի վերահսկման

վարին առողջապահության եւ բնադադարանության նախարարները հուշագիր ստորագրեցին վերջինիս վերաբերյալ: Նույն արվա ընթացքում ստեղծվեց ծրագրի գրասենյակը, ԱՅԿ-ի օգնությամբ 1996-1999թթ. Հայաստանը ավարտեց հասցրեց իր Շրջակա միջավայրի առողջապահական գործողությունների ազգային ծրագիրը (NEHAP): Սկսվել է

քրեականային կոնվենցիան սանձելու ծխախոտի օգտագործման հեռ կաղված մահացությունը եւ հիվանդացությունը:

Հայաստանը եվրոպայի 51 անդամ երկրների թվում այն քերից է, որը չափախանների կողմից ծխախոտի սպառման ամենաբարձր ցուցանիշն ունի (63,7%): Ուստի ծխախոտի համաճարակի հսկողությունը երկրում ԱՅԿ-ի առաջնային խնդիրներից է: 2002-2003թթ. ԵԳ-ի սեխնիկական եւ ֆինանսական աջակցությամբ Հայաստանի առողջապահության նախարարությունը իրականացրել է մի քանի ծրագրեր: Ազգային փորձագետներին եւ դասընթացներին աջակցություն է ցուցաբերվել մասնակցելու ծխախոտի վերահսկման քրեականային կոնվենցիայի մի քանի խոռո միջոցառումներին:

• Շրջակա միջավայր եւ առողջություն: Ի կասարումն 1992թ. Ռիո դը ժանեյրոյում կայացած «Շրջակա միջավայր եւ զարգացում» զագաթաժողովում եւ 1994թ. Յեյ-սիսկիում կայացած քրեակա միջավայրի եւ առողջապահության նախարարների կոնֆերանսում ՀՀ կառավարության սահմանած դարավորությունների՝ Հայաստանը ձեռնամուխ եղավ Շրջակա միջավայրի հիգիենայի բնագավառում գործողությունների (NEHAP) ազգային ծրագրի մեակմանը: 1997թ. հուն-

NEHAP-ի իրականացման ծրագրերի փաթեթի մեակումը:

Համառեղ ծրագիր ԱՅԿ կենտրոնականային հեռ: 2000թ. երկրի համագործակցության ռազմավարության (CCS) ռուրը Համաշխարհային կաթնեռային ծրագրի մասնակցելու համար եվրոպական սարածաբանից ընտրվեց Հայաստանը: Մի քանի հանդիպումներից ու առաջնություններից հետո ԱՅԿ-ի թիւը բաղկացած կենտրոնականային, ԵԳ-ի եւ ԱՅԿ կաթնեռի եւ կոորդինացման գրասենյակի ղեկավար ներկայացուցիչներից, մեակեց ԱՅԿ-ի Հայաստանի համար երկրի համագործակցության ռազմավարությունը (2001թ., նոյեմբեր): ԱՅԿ-ի սեղակալ ներկայացուցչությունները Հայաստանում բավարարում են ԱՅԿ-ի սեխնիկական ամենաբարձր դադանքներին. ազգային ծրագրերի կառավարիչները գործում են որպես ԱՅԿ ժամանակավոր խորհրդակցումներ Արեւելյան եվրոպայի քառ երկրներում ներկայացնելով նա ռազմավարությունը: Հայաստանը ԱՅԿ-ի միջազգային սեմինար-հանդիպումների վայր է: Վերադառնալ, Հայաստանում ռուսերեն եւ քարգմանվում եւ հրադարակվում ԱՅԿ-ի որոշ փաստաթղթեր՝ ԱՊՀ ռուսախոս երկրներում օգտագործելու համար:

tel/hbn: 56-43-67/56-53-24/
E-mail:who0@armhealth.am

ՄԱԿ-Ի ԿԱՆԱՆՑ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՀԻՄՆԱԳՐԱՄ /ՄԱԿԶԿ/ UNITED NATIONS FUND FOR WOMEN /UNIFEM/

ՄԱԿ-ի Կանանց զարգացման հիմնադրամը ֆինանսական եւ սեխնիկական օգնություն է ցույց տալիս կանանց իրավունքների, փողաֆակցական ակտիվության եւ սնեստական անվասնզության խնդիրներ արձանող նորարարական ծրագրերին եւ ռազմավարություններին: ՄԱԿԶԿ-ն աջակցում է գեներեռային հավասարությանը եւ կանանց հարցերն ու հիմնախնդիրներն ընդգրկում է ազգային, սարածաբանային եւ գլոբալ օրակարգերում:

«Կանայի հանուն հակամարտությունների կանխարգելման եւ խաղաղության ամրադնդման Հարավային Կովկասում» նախագիծը ՄԱԿԶԿ-ն նախաձեռնությունն է: Նրա գրասենյակները սեղակաված են Ադրբեջանում, Հայաստանում եւ Վրաստանում: Մեր երկրում խաղաղության հաստատման բանակցություններում ու փողաֆակցության մեջ կանանց ակտիվ ինչ ունադրություն է հասկացվում, քան տղամարդկանց, իսկ խաղաղության ամրադնդման ռազմավարությունները հազվադեպ են հիմնվում գեներեռային

վերլուծության վրա: Սույն ծրագիրը նախակ ունի զարգացնել կանանց ներուժը՝ ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերելու խաղաղության ամրադնդման գործընթացներին:

Նախագիծի միջոցառումները նախակառուցված են հեռեւյալ հինգ հիմնական խնդիրների լուծմանը.

1. Տարածաբանային ջանքերի հզորացում խաղաղության ուսուցման հարցերում:
2. Ներքին սեղառածված եւ փախսական կանանց ներուժի բարձրացում կոնֆլիկտների հանգուցալուծման եւ խաղաղության ամրադնդման գործընթացում:
3. Խաղաղության գանգվածային մեակույթի ստեղծում կրթական արեակների միջոցով: Հակամարտության կողմերի երկխոսության եւ համագործակցության ամրադնդում:
4. Առկա օրենքների դրույթների եւ դիվանագիտական նորմերի փոփոխություններում կայացնողների քարում կանանց ընդգրկելու նախակարգ:

Նախագիծի հիմնական ձեռնարկումները

- Կոնֆլիկտների հանգուցալուծման եւ խաղաղության ամրադնդման գործընթացի ռուրը երիտասարդության հեռախոսությունների եւ գիսելիքների առավել բարձր մակարդակ յուրաքանչյուր երկրում գեներեռային հիմնախնդիրներին, կոնֆլիկտների հանգուցալուծման եւ խաղաղության հաստատման սեփական ուսուցման ծրագրերի մեակման շնորհիվ: Երկխոսության բարելավված եւ ընդլայնված հնարավորություններ ազգային եւ սարածաբանային կառավարչական սեղանում միջոցով: «Խաղաղության կապիցիա» ազգային ցանցի ստեղծում այն կանանց եւ տղամարդկանց համար, ովքեր խաղաղ լուծումներ գտնելու ջանքեր են գործադրում: Այս ազգային ցանցը Հարավային Կովկասի սարածաբանային ցանցի «Կանայի հանուն խաղաղության» սարածաբանային կապիցիայի բաղկացուցիչ մասն է:

ՄԱԿ-ի Հայաստանում

ՄԱԿ-ի ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ /ՄԱԿ-ի ՀՏՎ/ UNITED NATIONS DEPARTMENT OF PUBLIC INFORMATION /UN DPI/

Վարչության գործունեության հիմնական խնդիրը ՄԱԿ-ի նյութերի և աշխատանքի ճիշտ ընթացման խթանումն է: ՀՀ-ում ունի 70 սեղեկատվական կենտրոններ ու ծառայություններ և ՄԱԿ-ի 8 գրասենյակներ աշխարհի տարբեր մասերում: 1992 թ. Գլխավոր ֆարսուղարը լիազորեց ՄԱԿ-ի ՀՀ-ին և ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրին՝ հիմնելու ՄԱԿ-ի միջանկյալ գրասենյակ Հայաստանում: ՄԱԿ-ի հայաստանյան ՀՀ-ն բարձրանում է կենտրոնական գրասենյակից ստացված հրատարակությունները, դասրասուն սեղեկատվական նյութեր և մամուլ հարողագրություններ: Տեղեկատվության սարածույնից բացի ՀՀ-ն ՄԱԿ-ի բարձրաստիճան տրամադրությունների ժամանակ կարելի է ներկայացուցչական գործառույթ է կատարում:

Երկրագույն և հայերեն հրատարակություններ

ՀՀ-ն հայերեն է թարգմանել և տպագրել մի քանի հրատարակություններ, որոնք համադարձակ սեղեկատվություն են սալիս առհասարակ ՄԱԿ-ի և մասնավորապես ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակի մասին:

«ՄԱԿ-ի Լրատվություն» դեռևս հայերեն և անգլերեն համատեղ լույս տեսնող միակ տարբերակն է: Մինչև այժմ լույս է տեսել տարբերակների 17 համար:

• «Հիմնական փաստեր ՄԱԿ-ի մասին» գրի փարսուղարում և հրատարակման համար ՀՀ-ն սերտորեն համագործակցել է ՀՀ ԱԳ-ի հետ:

• Հրատարակվել է նաև մարդու իրավունքների հիմնարար փաստաթղթերի մի ամբողջ փաթեթ (Քաղաքացիական և քաղաքացիական իրավունքների մասին միջազգային դաճնագիր, Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաճնագիր, Ռասայական խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին միջազգային կոնվենցիա, Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին կոնվենցիա, Խոստանալուների և այլ դժանդանման հարցերի վերաբերյալ ՄԱԿ-ի կենտրոնական գրասենյակի մասին կոնվենցիա), որոնց թարգմանություններն իրականացվել է ՀՀ-ի անձնակազմի և Միջազգային իրավունքի հայկական ասոցիացիայի ուժերով: Հրատարակվել են նաև մի քանի հայերեն տարբերակներ «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի», «ՄԱԿ-ի համակարգը», «ՄԱԿ-ի անդամ դեմոկրատիայի դրոշմները»:

Համագործակցությունը լրատվամիջոցների հետ

Լրատվական գործակալությունների, թերթերի, ռադիոյի և հեռուստատեսության հարցերի մասին

ուստակայանների լրագրողները մշակված կառուցված են ՀՀ-ի հետ: ՄԱԿ-ի գործակալությունները կազմակերպում են մամուլ առույթներ լրատվամիջոցներին ՄԱԿ-ի նախագծերին ծանոթացնելու կամ հասարակությանը հետաքրքրող զեկույցները և ուսումնասիրությունները ներկայացնելու նպատակով:

Լրագրողները մասնակցում են ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակի կազմակերպած թեմատիկ ուսուցողական դասընթացներին: Լրագրողներին ՄԱԿ-ի մասին համակողմանի և խորությամբ իրազեկելու մի այլ հնարավորություն են ընձեռում ամեն տարի ՀՀ-ի կողմից կենտրոնական գրասենյակում կազմակերպվող դասընթացները հարողագրությունների և լրագրողների համար:

Կառավարության, միջազգային հանրության և ՄԱԿ-ի հայաստանյան ներկայացուցչությունների համագործակցությունը

ՀՀ-ի կառավարական գործընկերը, ըստ նրա սեղեկատվական

մանդատի, Հայաստանում առաջին գործերի նախարարության համատեղակցության վարչություններ են, միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպությունները, օրինակ՝ ԵԱՀԿ-ն և Եվրոպայի խորհուրդը, ինչպես նաև միջազգային ոչ կառավարական կազմակերպություններ /ՈՂԿԿ/, որոնք ՀՀ-ի հետ համատեղ կազմակերպում են զանազան ծրագրեր և նախագծեր:

ՄԱԿ-ի ՀՀ-ն ակտիվորեն մասնակցում է ՄԻԱԿ/ՉԻԱԿ-ի և զենդեղային խնդիրների շուրջ ՄԱԿ-ի գրասենյակում կազմակերպվող թեմատիկ խմբակների աշխատանքներին, նպատակով Արևմտյան Արևելքի մասին զեկույցների, Երկրի ընդհանուր զննահամար/ՄԱԿ-ի Զարգացման աջակցության շրջանակի (CCA/UNDAF) հրատարակյալացմանը:

Կրթության խթանում և մարդու իրավունքներ

Քանի որ մարդու իրավունքները բարձրագույն թեման, ուստի մարդու իրավունքների մասին հիմնական տարածաշրջանային մարմնի աշխատանքի հրատարակումը ՀՀ-ի մանդատային առաջնահերթությունն է: Վերջին 3 տարիների ընթացքում Հայաստանի տարբեր մարզերի մարդու իրա

զույցները դասավանդող մոտ 1000 ուսուցիչներ և ուսանողներ են այցելել ՀՀ:

ՀՀ-ի երկրագույն վեր կայք

1999թ. ՀՀ-ն առաջին անգամ բացեց իր վեր կայքը: 2003թ. հունիսի 23-ին հանրությանը ներկայացվեց ՀՀ-ի երեւանյան գրասենյակի երկրագույն ինտերնետային է

ջոնում՝ ՄԱԿ-ի կենտրոնական գրասենյակում:

ՄԱԿ-ի մոդել

Աշխարհի օտարերկրացիները կազմակերպվում են «ՄԱԿ-ի մոդել» խորհրդածողություններ, որոնք սովորաբար անցկացվում են Գլխավոր ասամբլեայի, Անվտանգության խորհրդի կամ այլ հանձնաժողովի նստաշրջանների շրջանակներում: «ՄԱԿ-ի մոդելը» վերջիններիս ՄԱԿ-ի որոշումները կայացնող մարմինների կրկնօրինակում է: Այս դեմոստրացիայի հիմնական նպատակը ՄԱԿ-ի առաջնության, նրա հիմնական ուղղությունների, սկզբունքների, նյութերի և խնդիրների մասին սեղեկատվությունը լայն հասարակայնությանը հասցնելն է:

Հայաստանում դրոշմակալները և բուհերի ուսանողների համատեղ ջանքերով միտքեր են գումարվել այնպիսի օրակարգերով, ինչպիսիք են «Կիրոսի հակամարտության մշակութային խնդիրները», «Մարդասիրական իրավիճակը հետաքրքրող միջազգային նպատակներ», «Կազմակերպված ահաբեկչության սահմանում», «Հյուսիսային Կորեան. ասոսային վտանգը», «ՄԱԿ-ի դերը Իրախում» և այլն:

ՄԱԿ-ի Տեղեկատվական գրադարան

ՄԱԿ-ի Տեղեկատվական գրադարանը գտնվում է ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակի առաջին հարկում: Այն ստեղծվել է 1995թ. ՄԱԿ-ի Հանրային տեղեկատվության վարչության նախաձեռնությամբ: Գրադարանի էլեկտրոնային բեռնարանը դարձնակում է մոտ 4000 անուն գրքերի, հանդեսների ու մանր նյութերի, ավելի քան 165 տեսաերկերի ու 645 ձայնագրերի սկավյներ հայերեն և ՄԱԿ-ի դաճնագրական լեզուներով: Պահպանվում են նաև գեյ նախագծային գրքեր և նյութեր, որոնք ստացվել են միջազգային կազմակերպություններից, սեղական կառավարական ու ոչ կառավարական հաստատություններից, ինչպես նաև անհատական հավաքածուներից: ՄԱԿ-ի Տեղեկատվական գրադարանը անհրաճեց սեղեկատվության աղբյուր է նաև հանրության համար: Տեղեկատվական գրադարանը ամսական տրամադրում է միջին թվով 400 ընթերցողների և տարածում ՄԱԿ-ի մոտ 3000 նյութեր:

ՄԱԿ-ի գրասենյակում գոյություն ունի նաև էլեկտրոնային ֆոտոարխիվ, որը դարձնակում է դեռևս 1992թ. կեսերից հավաքված մոտ 1050 լուսանկարներ:

tel/hbn: 56-02-12/58-00-32
E-mail:dpi@undpi.am

ՄԻԳՐԱՅԻԱՅԻ ՄԻԶԱՉԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ /ՄՄԿ/

ՄԱԿ-ի հիմնական գործընկեր Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի կողմից ծրագրի սկզբում և վերջում իրականացված հարցումների համեմատությունը ցույց է տալիս, որ ծրագրի շնորհիվ Հայաստանի բնակչությունն առավել իրազեկ է դարձել միգրացիային առնչվող հարցերին և ավելի լավ է դասկերպեցնում անվանում միգրացիայի հնարավոր վտանգներն ու հետեւանները:

Միգրանտների վերադարձ և վերահնեգում

1994թ. ի վեր Արեւսյան և Կենտրոնական Եվրոպայի ՄԱԿ-ի գրասենյակները օժանդակել են մերժում ստացած և Հայաստանում ծանր կացության մեջ հայտնված 5000 անկանոն միգրանտի: ՄԱԿ-ի երեւանյան գրասենյակի վերջերս մշակված ծրագիրը նպատակ ունի օժանդակել թվով 500 անկանոն միգրանտի և թրաֆիկինգի գոհերի վերահնեգմանը:

Միգրանտների ինֆորմացիայի մասին ինֆորմացիայի նպատակաուղղված ուղղակի օժանդակություն

Փոխ ձեռնարկությունների զարգացման ծրագիրը միջկամ է մանր ձեռնարկատիրու

թյան հնարավորությունների շուրջ դասընթացների, գործարար օժանդակության և ինֆորմացիայի մատչելիություն ու գաղափարները առաջնորդող վարկերի սրամադրման միջոցով նպատակ է տեսնում միգրանտների և սեղահանված անձանց ինֆորմացիայի մասին ու ինֆորմացիայի մասին սկզբնականում ի վեր ուսում է ստացել ծրագրի 1581 մասնակցից, իսկ սրամադրված վարկերի ընդհանուր գումարը կազմում է ավելի քան 1,750,000 ԱՄՆ դոլար, որից օգտվել է մոտ 1893 ընտանիք:

Մեկնման օժանդակություն ընդունող երկրում կեցության կարգավիճակ ստացածների

Օգնության կարիք ունեցող անձանց փոխադրումները միգրացիոն խնդիրների լուծման գործում ՄԱԿ-ի ստանձնած առաջնության կարելի է օգտագործել: ՄԱԿ-ն կազմակերպում է մարդկանց առաջնորդող սեղահանումներ և կամ սեփական կամ մշակված վերաբնակման և կամ սեփական երկիր վերադառնալու նպատակով: Կազմակերպությունը սրամադրում է նաև նախաթոխիչային բժշկական ստուգման և մշակութային կողմնորոշման ծառայություններ:

tel/hbn: 58-56-92/54-33-65
E-mail:iom@arminco.com

Materials provided by United Nations Department of Public Information, Yerevan Office
Նյութերը սրամադրել է Միավորված Ազգերի Կազմակերպության Հանրային տեղեկատվության վարչության երեւանյան գրասենյակը

Օրերս «Ազգի» խմբագրությունը Չեռնոբիլի փոստով ստացավ Արթին Ա. Բյուզի նամակը: Նամակագրի Արթին անունը, որը Հարությունի աղավաղված տարբերակն է, կասկած չի հարուցում, որ նա թուրահայ է, մի քանի տասնյակ հազար հայերի հետ Թուրքիայից փոխադրվելով Չեռնոբիլ, համարել է վերջին տասնամյակներին ձեռավորված Չեռնոբիլի համայնի ցարեր:

Պարզապես հայտնի է, որ միջոցառումը ներառում է «Այլևս հայկական հարց գոյություն չունի» փաստավերագրական ֆիլմի ցուցադրումը, Հայոց ցեղասպանության թեմայով Արթին Ա. Բյուզի ելույթը եւ, ինչպես ենթադրելի է, ֆիլմի ու ելույթի կենտրոնում:

Փաստավերագրական ֆիլմը դասարան է գերմանացի հայտնի լրագրող Ռալֆ Ջորդանոն: Նա ծնվել է Համբուրգում 1923 թ.: Նրա

Ռալֆ Ջորդանոյի աշխատությունների մեջ մեզ, ինչ խոսք, հետաքրքիր է «Այլևս հայկական հարց գոյություն չունի» փաստավերագրական ֆիլմը: 1915 թ. Հայոց ցեղասպանության մասին դասող այս ֆիլմը 2 տարեկան աշակերտներին է: Այն 1980-ական թթ. լայն արձագանք է գեղեցիկ գերմանացի WDR հեռուստատեսությամբ:

Մարդիկում բացվեց Իրաքի վերակառուցմանն ուղղված խորհրդածողով

Երկ Մարդիկում բացվեց Իրաքի վերակառուցմանը նպաստող նվիրատուների երկօրյա խորհրդածողով, որի նպատակն է մի քանի միլիարդ դոլար հանգանակել ԱՄՆ ժամանակավոր կառավարմանը ենթակա այդ երկրի վերակառուցման համար:

Ըստ Ֆրանսուա Բրանտի, համաժողովին մասնակցում են 61 երկրների եւ միջազգային 19 կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ: Իր բացման

ԱՄՆ-ը մտադիր չէ օգտագործել Համախառնային բանկի եւ ԱՄԿ-ի միջազգային ֆոնդերը, որոնք ստեղծվելու են Մարդիկի խորհրդածողովում:

Ֆրանսուա Բրանտի սվայնեով, առայժմ Իրաքին օգնելու ցանկություն են հայտնել ճապոնացի (1,5 մլրդ դոլար 2004 թ., 3,5 մլրդ՝ 2005-2007 թթ.) Մեծ Բրիտանիան (910,6 մլն 2003-2006 թթ.), Իսրայելի (300 մլն 2003-2007 թթ.), Կանադան (220 մլն

խոսում ԱՄԿ-ի գլխավոր ֆարսուդար Կոֆի Անանը հույս հայտնեց, թե խորհրդածողովը թույլ կտա «վճարահարմար» ձեռնամուխ լինել Իրաքի վերակառուցմանը»:

Իրաքի կարիքները 2004-2007 թթ. զննահատվում են 56 մլրդ դոլար: Հավակարկ կատարել են Համախառնային բանկը, ԱՄԿ-ը եւ Իրաքի ժամանակավոր իշխանությունները:

Աճզուր-ամերիկյան կոալիցիոն ուժերն Իրաքի անցումային կառավարման խորհրդի հետ արդեն վերահսկում են Իրաքի զարգացման հիմնադրամը, որը կարող է սօսիթնել Վաշինգտոնի արդեն խոսացած 20 միլիարդ:

2003-2008 թթ.), եվրամիությունը (233 մլն 2004 թ.): Համախառնային բանկի ներկայացուցիչը Մարդիկում առաջարկել է ստեղծվող բազմակողմ հիմնադրամը բաժանել երկու մասի. մեկը հանձնել ՀԲ-ի, մյուսը՝ ԱՄԿ-ի սօսիթնությանը:

Երկ նաեւ անցկացվել է 225 մասնավոր ձեռնարկատերերի խորհրդածողով, իսկ այսօր Մարդիկում սեղի կուլտուրա մշակույթի համաժողով, որի ընթացքում մասնակից երկրներից յուրաքանչյուրը կհայտարարի, թե որքանով կարող է մասնակցել Իրաքի վերակառուցմանը:

Հայկական հարցին եւ Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված նոր միջոցառում Չեռնոբիլայում

Նամակից տեղեկանում են նաեւ, որ որն Արթինը Չեռնոբիլի հայերի կենտրոնական խորհրդի անդամ է:

Նամակագիրը մեզ տեղեկացնում է. «Այլևս հայկական հարց գոյություն չունի» թեմայով Ֆրանկֆուրտի ժողովուրդների սան դալիժնում կազմակերպվող միջոցառման մասին: Դրա կազմակերպիչը Քենտրալ-ման ծախս դասախոսն է: Ըստ երեւոյթին այդ դասախոսը միավորել է Չեռնոբիլայում գործող ինչպես հայկական, այնպես էլ թուրքական, ֆրանկոն, աստրական եւ այլ առաջադեմ կազմակերպություններին:

Թերեւս դրա վկայությունը միջոցառման համար ընտրված վերոհիշյալ թեման է: Ելեկտրոնային նամակում այս կազմակերպությունների անունները չեն նշվում, հետաքրքիր չգիտեմ բացի Չեռնոբիլայի հայերի կենտրոնական խորհրդից, ո՞ր կազմակերպություններն են մասնակցելու միջոցառմանը:

հայրն իսլավական ծագում ունեւ, մայրը հրեական, թերեւս այդ դասախոսը էլ Չեռնոբիլայում նացիստական կարգերի հաստատման հետ Ջորդանոն հեռացվել է դուրսից: Հետեւել են հետադարձումները, ծերակալությունն ու խոսեանգումները:

Շնորհիվ համբուրգի բարեխիտ մի կնոջ, Ջորդանոն ընտանիք փրկվել է համակենտրոնացման ճամբարում հայտնվելուց եւ երկրորդ համաշխարհային դասախոսը մի ողջ ընթացքում թափված է եղել նկուղում: Պատերազմի ավարտին Ռալֆ Ջորդանոն սկսել է զբաղվել ժուռնալիստիկայով, միաժամանակ փաստավերագրական ֆիլմեր է դասարան էլ գրել է նացիստական Չեռնոբիլայի փոխմասնություններին առնչվող բազմաթիվ աշխատություններ: Ջորդանոն բնակվում է Քյոլնում եւ իր աշխատությունների համար արժանացել է բազմաթիվ մրցանակների:

Հայոց ցեղասպանության եւ հայ ժողովրդի նկատմամբ երիտթուրքերի չարագործությունների թեմայով նկարահանված այս ֆիլմի ցուցադրումը Չեռնոբիլայում հեռուստատեսությամբ բախվել է ինչպես Թուրքիայի Համադեմոկրատիային, այնպես էլ նրան ենթակա թուրքական կառույցների բուն հակադեմոկրատիային: Դրա հետեւանով Ռալֆ Ջորդանոն բազմիցս ահաբեկվել է մահվան սպառնալիքով:

Ֆիլմի ցուցադրությանը հետեւելու է Արթին Ա. Բյուզի, որի ընթացքում նա ներկայանում է լրագրիչի ցեղակցություններ է հարդրելու Հայոց ցեղասպանության մասին գլխավորապես անդրադառնալով այն դասախոսման վրայում, որը մի ամբողջ ժողովրդի ոչնչացման համար կրում են Թուրքիայի Համադեմոկրատիայի ու թուրքերը:

ԹՈՒՐԵԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒ

3000 գործակալներ հարավարեւելյան Թուրքիայում

Թուրքական «Չաման» թերթի հոկտեմբերի 20-ի համարում լրագրող Ահմեդ Դիմեզը գրում է, որ թուրքական երեք միլիոնական զորատեսչություններ գլխավոր օտարը, ազգային հետախուզական կազմակերպությունը եւ անվտանգության մարմինը համատեղ զեկուցագիր են դասարանել Թուրքիայի հարավարեւելյան մասում գործող արտասահմանցի գործակալների մասին նշելով նրանցից յուրաքանչյուրի գործունեությունը եւ այն երկիրը, որին ծառայում են: Այդ զեկուցագրի համաձայն, որն այս ամսվա վերջում մտնում է ղրվելու անվտանգության խորհրդում, 13 օտար գործակալներ արտասվել են երկրից անցնող 3 ամիսների ընթացքում: Դարձյալ, ըստ զեկուցագրի, մոտ 3000 աներիկացի, որու, քրիստոնացի, գերմանացի, հույն, հրեա, եգիպտացի, բելգիացի, օվեր, իրանցի եւ հայ

գործակալներ աշխատում են Անատոլիայի արեւելյան եւ հարավարեւելյան օրջաններում հիմնականում որդեւ հնէաբաններ, սոցիոլոգներ, ֆաղաֆաղակալ եւ հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, դիվանագետներ, լրագրողներ եւ գրողներ: Նրանք մեծ մասամբ տեղավորված են Դիարբեկում ու Մարդինում եւ, զեկուցագրի սվայնեով, դասարանում են ֆրանկական խմբավորումներին: Նրանք թիվն այս տարվա առաջին 6 ամսում մոտավորապես կրկնապատկվել է: Անցյալ տարի դիվանագետի անվան տակ 55 գործակալ էր աշխատում Դիարբեկում, այս տարի նրանք թիվը հասել է 105-ի: Երկրորդ եւ երրորդ գրավիչ կենտրոնները Մարդինն ու Բասմանն են, որոնցից Մարդինում անցյալ տարվա 36 դիվանագետների փոխարեն այս տարի աշխատում են 41-ը:

Կիրգիզիայում բացվել է ռուսական ռազմակայան

Կիրգիզիայի Կանս ֆաղաֆում չորեքշաբթի օրը դասարանադեմ բացվել է ռուսական օդուժի ռազմակայան: Բացման արարողության ժամանակ ելույթ են ունեցել ՌԴ եւ ԿՀ նախագահներ Վ. Պուտինը եւ Ա. Ա. Կաբելո: Պուտինն իր ելույթում ընդգծել է, որ ռազմակայանը ստեղծվում է երկու երկրների համար եւ լուրջ գոյություն ունեւ լինելու ամեն տեսակ ահաբեկիչների համար: Նրա խոսքերով, գլխավոր վտանգը «դրսի» ահաբեկիչներն են:

ՌԴ գործակալության սվայնեով, ռազմակայանը ստեղծվել է նախագահ Ալկաեի նախաձեռնությամբ: Պատասխան ելույթում նա նշել է, որ ինքը ռուսական ռազմա-

կան օբյեկտի բացումը համարում է «Կենտրոնական Ասիայում իր դասակարգների եւ բարեկամների կայուն զարգացումն ապահովելու ՌԴ մտադրություն» արտահայտություն:

Ալկաեի խոսքերով, ռուսական ռազմակայանը սկզբում նրանք տարբերվում է «Մանաս» օդանավակայանում հակաահաբեկչական կոալիցիայի ստեղծած ռազմակայանից, որը ժամանակավոր է, մինչդեռ Կանսի ռազմակայանը մշտական է լինելու: Ելույթ է ունեցել նաեւ ՌԴ դասարանության նախարար Ա. Իվանովը, հայտնելով, որ Ռուսաստանը անհատույց կիրգիզիային է հանձնելու 3 մլն դոլար արժողությամբ զենք, զինամթերք եւ ռազմական զույգ:

Ըստ Ռամսֆելդի, հակաահաբեկչական լուրջ անարդյունավետ է

ԱՄՆ դասարանության նախարարության բարձրաստիճան դասարաններին հղած դասարանական զեկույցում դասարանության նախարար Դոնալդ Ռամսֆելդը հայտարարել է, որ համաշխարհային ահաբեկչության դեմ մղվող լուրջ անարդյունավետ ջանքեր են գործադրում:

«Յու եւ ի թուրք» թերթի հրատարակած սվայնեի համաձայն, Ռամսֆելդը անհրաժեշտ է համարում նոր

կառույցի ստեղծումը, որը դեմ է զբաղվի գլխավորապես հակաահաբեկչական գործունեությանը: Նախարարի կարծիքով, իր զեկույցում նախատեսված է կանոնավոր եւ խոսու բանակների դեմ կոպելու համար եւ չի կարող-արագորեն վերակառուցվել ահաբեկչական փոքր խմբավորումների դեմ լուրջ անարդյունավետ ջանքերը:

Ռամսֆելդը կենտրոնացրել է զեկույցում հակաահաբեկչական լուրջ անարդյունավետ ջանքերը:

ում ԱՄՆ-ի ձեռք բերած հաջողությունները: Չնայած 2001 թ. սեպտեմբերի 11-ից հետո աշխարհում «Ալ Կաիդա» վրա գործադրվող ճնշումներին, այդ կազմակերպության բազմաթիվ անդամներ դեռ ազատության մեջ են: Դանդաղում է Աֆղանստանում բախարի մնացորդների ոչնչացումը:

Իրաքում թեւս ծերակալվել կամ ոչնչացվել է ճաղալված վարչակարգի 55 բարձրաստիճան դասարանների մեծ մասը, «Անսար ալ իսլամ» ահաբեկչական կազմակերպության դեմ դեռ նոր-նոր է լուրջ անարդյունավետ ջանքերը:

Փաստաբարձրում արժանավոր մյուս հարցը ձեռնարկվող միջոցների արդյունավետության աստիճանի վերաբերյալ տեղեկատվության բացակայությունն է: Ռամսֆելդը կասկածներ ունի, թե ծերակալվող եւ սպանվող ահաբեկիչներին փոխարինում են նոր հավաքագրվողները, որոնք թիվը թերեւս ավելի մեծ է: Նրա կարծիքով, ձեռնարկվող ջանքերի արդյունքները չնչին են: «Մենք միլիարդներ ենք ծախսում ահաբեկչական կազմակերպությունների միլիոնների դիմաց», գրում է Ռամսֆելդը առաջարկելով էլ ավելի վճարական ֆայլերի դիմել աշխարհում ահաբեկչությանը վերջ դնելու նպատակով:

Կառավարական ճգնաժամ Ֆրանսիայում

Ֆրանսիայում լավ հայտնի «Կանար անեբեն» երգիչական արտիստների հրատարակումներից մեկը երկրում կառավարական ճգնաժամի դասարան է դարձել: Թերթը սվայնե է հրատարակել մի խումբ բարձրաստիճան ֆաղաֆական գործիչների եւ նրանց ընտանիքների վախկան կասարած այցելության վերաբերյալ, նշելով, որ ըստ տուրքային մասնավոր այդ այցելության վրա դասարանական գանձարանից ծախսվել է մոտ 100 հազար եվրո:

Սա Ֆրանսիայի ֆաղաֆական գործիչների ռալյունների առաջին դեմքն է: Բայց ամեն ինչ սահման ունի: Հանրությանն առանձնապես զայրացրել է այն տեղեկությունը, որ հարկատուների հաշվին վախկան հանգստանալու է մեկնել նաեւ վարչապետ Ժան-Պիեր Ռա-

ֆարնը՝ իր եւ նախագահի կանանց ուղեկցությամբ: Վարչապետի փախույթը եղել է նաեւ 40 այլ անձի մասնավորներ, դասարանային, լրագրողներ: Շվայտումը Հոտմում 3 օր իջեալու է ամենաբանկ հյուրանոցներից մեկում, որտեղ սովորական համարի գիշերավարձը 500 եվրո է, իսկ ամենաբանկիցը՝ 3000 եվրո: Ի դեպ, խումբն Իսպիա է թռել ոչ թե ուղեբային ինֆորմացիայով, այլ Ֆրանսիայի ռազմաօդային ուժերի «Ֆալկոն» փոքր օդանավերով:

Այցելության դասարանային Հոլիանդե-Պոդոս Բ դասարան գահակալության 25-ամյակի հանդիսություններն էին: Հոբելյանի առթիվ կարգիմալի կոչում ստացած 35 հոգեւորականների մեջ կան 3 ֆրանսիացիներ:

Ֆրանսիական թերթերն ու հեռուստատեսությունը զեկույց են, որ Ֆրանսիան աշխարհիկ համադեմոկրատիային է, որտեղ եկեղեցին անցած է դեմոկրատիայից: Եկեղեցական միջոցառումների դեմ ռուսական դասարանայինների որեւէ մասնակցություն նրանց անձնական գործն է եւ չոքս է վճարվի հարկատուների հաշվին:

Վարչապետի մամուլ ծառայությունն առայժմ չի կարողացել իչ թե աս համադեմոկրատիային սալ լրագրողների եւ հանրության այն հարցին, թե դեմոկրատիայի միջոցներն ինչու են օգտագործվել բանկարժեղ ուղեւորության նպատակով: Առաջիկա օրերին սկանալը դասարանական հարցադրման թեմա կդառնա Ֆրանսիայի խորհրդարանում:

Մարզական

Շախմատի եվրոպայի առաջնությունում հայ շախմատիստների անհաջող ելույթը հաջողությունը մեծ խանդավառությամբ ընդունվեց Հայաստանում: Ուրախալի է, որ մեր աղջիկների մարզական սխրանքն ըստ արժանավայել է գնահատվում: Առաջիններից մեկը «Գրանդ» հոլդինգի նախագահ, հայտնի գործարար, բարեգործ Հրանտ Վարդանյանն էր, որի նախաձեռնությամբ «Գրանդ սան» հոլդինգի մեկուկուսուկուսի սան դահլիճում երեկ եվրոպայի չեմպիոնների մեծարժան գեղեցիկ միջոցառում էր կազմակերպվել: Ողջունելով ներ-

հաջողություններ, սակայն դրանք կապված են եղել զղամարդկանց ելույթների հետ: Իսկ ահա կանանց շախմատում սա ամենամեծ նվաճումն է: Վանիկ Չախարյանը նաեւ նեցե, որ աստերը միջոց երազել են, որ հայ շախմատիստները գերազանցեցին վրացուհիներին: Եվ ահա Պոլովինովն դա նրանց հաջողվեց, չնայած վրացուհիները վերջին տուրում միտումնավոր զիջեցին հունգարուհիներին (0-2), որոնց մեր հավաքականին գրեթե ուկրաիններից: Ֆեդերացիայի նախագահը միջոց նկատեց, որ շախմատը թերեւս միակ մարզաձևն է, որ ԽՍՀՄ-ի

Այնուհետեւ շախմատիստներին ողջունեց Հրանտ Վարդանյանը, որը մասնավորապես ասաց. «Շնորհավորում եմ մեր սիրելի հերոսուհիներին, որոնք այսօր մեր ժողովրդին ազգային տոն դարձրեցին: Ազգային առաջին տնայնությունը 1963 թ. էր, երբ մեծն Տիգրանը դարձավ շախմատի աշխարհի չեմպիոն: Մեր երեխաները հայ կնոջ բախավորություն են ցանկանում, բող լավ ընթացքով կազմեն, երեխաներ դաստիարակեն, թեեւ որն Չախարյանի աս է մտածում նրանց ամուսնության հարցը: Թիմային հաջո-

«Գրանդ» հոլդինգում մեծարվեցին չեմպիոնուհիները

Հրանտ Վարդանյանը շնորհավորում է էլիճա Գանիելյանին ու Լիլիթ Մկրտչյանին:

կաներին, շախմատի Հայաստանի ֆեդերացիայի նախագահ Վանիկ Չախարյանն իր շնորհակալությունը հայտնեց Հրանտ Վարդանյանին միջոցառման կազմակերպման համար, նշելով, որ Տիգրան Պետրոսյանի աշխարհի չեմպիոնի կոչմանն արժանանալուց 40 տարի անց հայկական շախմատը մի նոր նվաճման հասավ: Իհարկե, եղել են նաև նախկին

փուլումից հետո Հայաստանում տաղանդավոր է իր դիրքը, իսկ մեր շախմատիստների այս հաջողությունն ամենամեծ նվաճումն է մյուս մարզաձևերի մարզուհիների ցույց սված արդյունքների համեմատ: Նա հաջողությունում աս կարտեց մարզիկ Արսեն Եղիազարյանի ներդրումը, նշելով, որ կին գրամայստների հետ աշխատելը աս ավելի դժվար է:

ղություններ մեկ այնքան էլ չեն ունեցել: Գրանցից մեկն «Արաս-73»-ն էր, որի հորեյանը նշելու են վաղը: Շնորհակալ են նաեւ Վանիկ Սուրենիյից, որի շնորհիվ դժվարին տարիներին տաղանդներին եղածը եւ ավելացրին: Հայ ազգը երբեք դաժան չի եղել, եղել է բարի, գիտությունը, մեկուկուսուկուսը: Եվ մեր հիանալի աղջիկներն իրենց ինքնակազմակերպումն ողջ եվրոպայում»:

Շախմատիստուհիներին իրենց ողջույնի ջերմ խոսքերը հղեցին նաեւ գրող, հրատարակախոս, Աժ Պատգամավոր Ավարդ Պետրոսյանն ու գրող, հրատարակախոս, լրագրող Մերուժան Տեր-Գուկանյանը: «Վարդանյան» հիմնադրամի կողմից շախմատիստուհիներին ու նրանց մարզիկներին դրամական դաշնակներն ու նվերներն հանձնեց «Լույս» արտատրական միավորման երկարամյա սօսերն, Աղցալիսական աշխատանքի հետո Բեհամին Թումանյանը: Այնուհետեւ ներկայացրին իրենց ելույթներով ողջունեցին անհաս կատարողներն ու դարային համայնությունը: Ցանկալի կլինեք, որոնց մեր մյուս գործարարներն էլ հետեւեն Հրանտ Վարդանյանի օրինակին:

Անվտանգ Թռիչքուղի

ZVARTNOTS
ARMENIA INTERNATIONAL AIRPORTS

Չեմպիոնների գավաթակրի անակնկալ տարությունը

Չեմպիոնների լիգայի մասնակցի թիմերն ավարտեցին առաջին օրացի հանդիպումները: Արդեն որոշ խմբերում ուղիղ ձևով են բացահայտ առաջատարները: Օրինակ, «Բ» խմբում հաջող մրցելույթներն է արժանանում Մարդի-դի «Ռեալ»-ը: Արժանական ակումբը 3-րդ ամրությունը հաղթանակով ստացավ: Մարդիդում «Ռեալ»-ը հյուրընկալել էր «Պարիզյանին»: Խաղանցիների հաղթանակն ապահովեց թիմի ռմբարկու Ռաուլի խիստ միակ գնդակը: Իսկ ահա, չեմպիոնների ներկայիս գավաթակիր «Միլանը» սեփական հարկի սակ անակնկալ տարություն կրեց թելգիական «Բրյուզեցին»: Բելգիացիները չեմպիոնների գավաթի մրցաբարձում իրենց ամենամեծ նվաճակը հաղթանակով ստացան: Իրոք ժամական հաղթանակ կարելի է համարել, որն ապահովեց խաղի 33-րդ րոպեին Սենդրոյի խիստ միակ գնդակը: Այս հաղթանակի շնորհիվ թելգիացիները բարելավեցին իրենց մրցաբարձումը իրավիճակը եւ լավ հնարավորություն ստացան արժանանալու դայիսրը հաջող փուլի ուղեգրի համար: Իսկ «Ը» խմբում մրցաբարձումն ապահովեց զիսավորեց «Այաքսը», որը եւս նվազագույն հավաքակալ հաղթանակ ստացավ: Սեփական հարկի սակ «Այաքսը», շնորհիվ Իրանի միակ խիստ միակ գույի, տարություն մասնեց «Սելթախին»: 1-0 հավաքով ավարտված չորրորդ մրցախաղը «Գլազգո Ռեյնջերս»-«Մանչեսթր Յունայթեդ» հանդիպումն էր: Հյուրերը աս աս արդեն 5-րդ րոպեին հասան հաջողության: Այլ ընկալ նշելը: 41-րդ րոպեին անգլիացիները կարող էին կրկնապատկել հաշիվը: Անկունային խաղարկումից հետո Սիլվեստրի գլխի հարվածից հետո ժամական Արսենը հրաժարվեց գնդակը հեռացրեց դարձախից: Գուլերի առաջնությամբ այլ ընկալ «Մարսել»-ը «Պորտո» հանդիպումը, որում խաղեց 5 գնդակ: Այդ խաղում հաջողություն ուղեկցեց

հյուրերին, որոնք ընթացիկ մրցաբարձում չեմպիոնների լիգայի մրցաբարձում առաջին հաղթանակը ստացան (3-2): Պորտուգալացիները առաջինը հասան հաջողության: Հետագայում «Պորտոյի» առավելությունն ակնհայտ էր, եւ խաղի ընթացքում դորտուգալացիները հանդիպումը ասում էին 3-1 հավաքով: «Շտուտգարտի» ֆուտբոլիստները սեփական հարկի սակ 2-0 հավաքով հաղթեցին «Պանաթինակոսին»: «Չելսին» տարություն մասնեց «Լացիոյին» (2-1), նույն հավաքով «Ստարան» հաղթեց «Բեխիթախին»:

«Է» խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Ս
1. Շտուտգարտ	3	2	0	1	5-3	6
2. Մանչեսթր Յ.	3	2	0	1	7-2	6
3. Ռեյնջերս	3	1	1	1	3-3	4
4. Պանաթինակոս	3	0	1	2	1-8	1

«Բ» խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Ս
1. Ռեալ	3	3	0	0	8-3	9
2. Պորտո	3	1	1	1	5-6	4
3. Մարսել	3	1	0	2	7-7	3
4. Պարիզյան	3	0	1	2	1-5	1

«Գ» խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Ս
1. Չելսի	3	2	0	1	3-3	6
2. Լացիո	3	1	1	1	5-4	4
3. Ստարան	3	1	1	1	4-4	4
4. Բեխիթախ	3	1	0	2	3-4	3

«Ը» խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Ս
1. Այաքս	3	2	0	1	3-1	6
2. Բրյուզե	3	1	1	1	2-3	4
3. Միլան	3	1	1	1	1-1	4
4. Սելթա	3	0	2	1	1-2	2

Հաջողություն երկրորդ խաղում

Բուլղարիայում ընթացող ֆուտբոլի եվրոպայի տասնեկամ (մինչեւ 17 տարեկաններ) առաջնության ընթացակարգը 7-րդ խմբի մրցաբարձում իր երկրորդ հանդիպումը հաջող անցկացրեց 77 հավաքականը: Մեր ֆուտբոլիստները հաղթեցին իրանացիներին: Արդեն 7-րդ րոպեին Լոուիսյանը բացեց հաշիվը, իսկ 55-րդ րոպեին Էդգար Մանուչարյանն ամրապնդեց թիմի հաղթանակը: Մեր ֆուտբոլիստները աս կարեւոր հաղթանակ ստացան եւ այժմ լավ հնարավորություն ունեն արժանանալու դայիսրը հաջող փուլում: Այսօր, ավարտական տուրում մեր մասնակիցները մրցելու են Բուլղարիայի ընթացումը հետ, որը

ոչ-ոչի (2-2) խաղաց Սերբիայի եւ Չեռնոգորիայի ֆուտբոլիստների հետ: Վերջիններս ուժեղ չափելու են հոլանդացիների հետ:

Մրցաբարձումն ապրիլի 1-ին

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Ս
1. Սերբիա	2	1	1	0	4-3	4
2. Հայաստան	2	1	0	1	3-2	3
3. Հոլանդիա	2	1	0	1	2-2	3
4. Բուլղարիա	2	0	1	1	2-4	1

Էջը տարասեղ
ԱՇՏՏ ՏՆԵՐԱՊԵՏՏՆԱԸ

Հաղթանակի նկատմամբ հավասն ամրադնդվեց մրցաբարձի ընթացքում

Հայաստանի կանանց շախմատի տասնութամյա մեծ մի նոր փայլուն էջ գրվեց: Օրերս Պոլովինովն ավարտեց շախմատի եվրոպայի թիմային առաջնությունում Հայաստանի կանանց հավաքականը հասավ անհաջող ելույթից հաջողության նվաճելով չեմպիոնի տիտղոսը: Այդ առթիվ երեկ շախմատիստի սանը մարզական լրագրողների ֆեդերացիայի նախաձեռնությամբ հանդիպում էր կազմակերպվել հավաքականի անդամներ էլիճա Գանիելյանի, Լիլիթ Մկրտչյանի, Նելլի Աղինյանի եւ նրանց մարզիչ Արսեն Եղիազարյանի հետ: Լրագրողները ծափողույթներով դիմավորեցին նորընծա չեմպիոններին: Բացման խոսքում Հայաստանի շախմատի ֆեդերացիայի նախագահ Վանիկ Չախարյանը մեկ անգամ եւս շնորհակալեց աղջիկներին փայլուն հաղթանակի առթիվ, խոստովանեց, որ այդ նվաճումն ինչ-որ տեղ անակնկալ էր շախմատիստների համար: Իհարկե, հավաքականից ակնկալիները մեծ էին եւ սղասում էին, որ կարող են մրցաբարձումն սեղ գրավել: Այն հարցին, թե արդյոք հավասն է ի՞նչ, որ կարող եմ նվաճել չեմպիոնի տիտղոսը, Արսեն Եղիազարյանը ղայտասխմանց. «Իսկապես, մեծ էլ չէին հավասնում, որ հնարավոր է չեմպիոն դառնալ: Ասկայն մրցաբարձ ընթացքում աղջիկների վստահ ելույթը, բարձր մակարդակի խաղը համոզեց, որ կարելի է դայիսրել նաեւ չեմպիոնի տիտղոսի համար: Իսկ երբ Ռուսաստանի ուժեղ հավաքականի հետ ոչ-ոչի խաղացին, զգացին, որ կարող եմ դայիսրել առաջին տեղի համար: Ընդ որում, խաղի ընթացքում Ռուսաս-

Մեր չեմպիոնուհիները Նելլի Աղինյանը, էլիճա Գանիելյանը եւ Լիլիթ Մկրտչյանը:

տանի հավաքականի մարզիչն ինձ առաջարկեց ոչ-ոչի արդյունք գրանցել, սակայն մերժեցի: Ավարտական տուրում էլ կարող էին ոչ-ոչի խաղալ (եների հետ եւ մրցանակակիր դառնալ, սակայն մինչեւ վերջ դայիսրեցին արժանանալով ուկրաիններից): Մեր շախմատիստուհիներն էլ նույն կարծիքն էին, ինչ որ իրենց մարզիչը նշելով, որ ինչ-որ տեղ անակնկալ մասուցեցին իրենց վստահ խաղով եւ մրցաբարձ ընթացքում զգացին, որ կարող են դայիսրել չեմպիոնի տիտղոսի համար:

Ինչ վերաբերում է աղջիկների հաղթանակն ըստ արժանավայել գնահատելուն, ապա Վանիկ Չախարյանը նշեց, որ այդ հարցով դիմել է կառավարություն եւ հույս ունի, որ 5 մլն դրամ կհատարեն թիմը դարձաբարձումը համար: Բացի այդ, նա ակնկալում է արթնի հոգաբարձուների աջակցությունն այդ հարցում եւ մինչեւ 12 հազար դոլարի դարձաբարձումի հույս ու-

նի: Հուսամք, որ խոստումներն իրականություն կդառնան: Ֆեդերացիայի նախագահին ընդգծեց, որ մեր առաջատար երկու շախմատիստուհիները էլիճա Գանիելյանն ու Լիլիթ Մկրտչյանն իրենց խաղամակարդակով աս առաջ են գնացել: Կար խոստումնային շախմատիստուհի Տարեւ Արախանյանը, որը մեկնել է ԱՄՆ: Որոշակի հույսեր փայլաբերում են Գարիբյանն ու Կարյանը, սակայն դժվար է կանխորոշել շախմատային նրանց հետագա ծակասազիրը:

Մինչեւ արեւելք էլիճա Գանիելյանն ու Լիլիթ Մկրտչյանը մասնակցելու են շախմատի աշխարհի անհասական առաջնությունը, իսկ հաջորդ տարի կայանալու է շախմատային օլիմպիադան: Անհանգստացնում է թիմի կազմավորման հարցը, քանի որ առաջատար մեր երկու շախմատիստուհիների մակարդակի թեկնածուներ չկան:

Օրվա հետքերով

ՈՒԿԱՐԱՆ-ՈՒՒՍԱՍՆՆԵՐ

«Տրադադար» Կերչի ներդրում

ՄՍՍԿՎԱ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՄՐՍԵՆՊՐԵՍ: Այսօր ուկրաինական կողմի նախաձեռնությամբ սեղի է ունեցել հեռախոսագրույց Վլադիմիր Պուտինի և Լեոնիդ Կուչմայի միջև:

Ինչպես հայտնել է ՌԴ-ի նախագահի մամուլի ֆարսուղար Ալեքսեյ Գրոմովը, Ռուսաստանի և Ուկրաինայի միջև կայացրած ղեկավարները համաձայնություն են ձեռք բերել, որ երկու երկրների վարչապետերի հանդիպման ժամանակ, որը սեղի կունենա ուրբաթ օրը հոկտեմբերի 24-ին, կվճարվեն համալիր հարցեր, որոնք վերաբերում են Ազովի ծովին և Կերչի նեղուցին:

Այս բանաբանի մասնակցությունը կարևորակալի հոկտեմբերի 30-ին Կիևում երկու երկրների արտաքին գործերի նախարարների հանդիպման ժամանակ, ասել է Գրոմովը:

Գրոմովի խոսքով, Պուտինը նաև ասել է, որ «ինչը Կրասնոդարի երկրամասի իշխանություններին կառաջարկի ժամանակավորապես դադարեցնել Կերչի նեղուցում լուսնի կառուցումը»:

Չանգվածային անկարգություններ և միակողմանի ծեծ Աջարիայում

Երկ Աջարիայի մայրաքաղաք Բաթումում սեղի են ունեցել զանգվածային անկարգություններ, ընդհարվել են Սիխայի ՍահակաՎիլու «Սիացյալ ազգային շարժում» կուսակցության կողմնակիցները և ինքնավար հանրապետության օրինադատ մարմինները: Բախումների ընթացքում զենք չի կիրառվել, ռուսները են, ավելի ծիս՝ ծեծվել են ազգայնականների առաջնորդները: ՍահակաՎիլու կողմնակիցները, ովքեր Վրաստանի այլ քաղաքներում, Թբիլիսիում հաճույքով ձեռնամարտ են բռնվում ընդդիմադիրների հետ, Բաթումում նախընտրական ծեծ են կերել: Հեռուստատեսությանը երևում է, որ նրանք խիստ վախեցած են: Ազգայնականներն Աջարիայում հանրահավաք էին կազմակերպել «Աջարիան առանց Ասլան Աբախիձեի» կարգախոսով:

Այդուհանդերձ ղեկավարները և արձանագրել, որ «Սիացյալ ազգային շարժումը» հաջողության է հասել: Ինչպես այն է, որ 1990 թ-ից այս կողմ է ոչ մի կուսակցության չի հաջողվել հանրահավաք անցկացնել Աջարիայի տարածքում, որտեղ բացարձակ տիրույթ ունի Ասլան Աբախիձե: Վրաց-աջարական վարչական սահմանը չի հաջողվել հասել ոչ Վրաստանի առաջին նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիայի և ոչ էլ էղուարդ Շեւարժանովի ժամանակ գործող թեմերի կիսովանու և Ջաբա Իսուխանու զինված ավազակային խմբավորումներին:

ՍահակաՎիլին Թբիլիսից մի քանի անգամ ստանացել է Ասլան Աբախիձեի, որ նոյեմբերի 2-ին կայանալիք խորհրդարանական ընտրություններում թույլ չի տա ոչ մեկին դիմելու կեղծիքներ:

Սովորաբար, Աջարիայի տարածքում Աբախիձեի «Աղործիներ» կուսակցությունը հավաքում է ծայրերի 99 տոկոսը:

Նախորդ ընտրությունների ժամանակ Աբախիձեի Աջարիայի տարածքում չի սվել մտնել միջազգային կամ տեղական դիտարկումներ:

ԹԱԹՈՒՆ ՀԱՎԱՐՅԱՆ, Թբիլիսի

ՀՀ Կենտրոնական բանկը 24.10.2003 թ. ժ. 9:00-ից սահմանում է արժույթի հետևյալ հավաքական փոխարժեքները ու զննում է վաճառի հետևյալ զեքը

ISO-ի կոդը	Սիվակոր	Արժարժույթ	Հավաքական փոխարժեք	Գնում	Վաճառք
USD	1	ԱՄՆ դոլար	557.51	551.90	563.10
EUR	1	Եվրո	657.08	653.10	661.00
RUR	1	ռուս. ռուբլի	18.64	17.50	19.80

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

«Վիլլաչին» ՍՊԸ-ն 1400 կվս հզորության կաթսայատան նախագծելու և մոնտաժելու, ինչպես նաև ջեռուցում և օդափոխություն մոնտաժելու համար հրավիրում է համադասասխան կազմակերպություններին ներկայացնել առաջարկություններ:

Տեխնիկական լայնահասանցիկ ծանոթանալու համար դիմել՝
 Բ. Երեւան, Այվազովսկու 14ա, «Վիլլաչին» ՍՊԸ:
 հեռ.՝ 47-47-08, 47-16-71

вклад Нарекаци
Мудрость и терпение

- 1 месяц - 7% годовых
- от 1000 до 10000 USD или EURO
- досрочное изъятие - в течение 1 часа и начислением 2,5% годовых

вклад Хоренаци
Прозора разум

- 3 месяца - 8,5% годовых
- от 1000 до 10000 USD или EURO
- досрочное изъятие - начисление 2,5% в течение 1 месяца, 4% - в течение 2 месяца, 5% - в течение 3 месяца
- при пролонгации - подарок "ArCa Classic"

СТАНДАРТНЫЕ ВКЛАДЫ В ДРАМАХ И ВАЛЮТЕ

Срок вклада	Выплата процентов	USD, EURO	
		до 10.000	от 10.001 до 100.000
до истечения		3	2,5
31 - 90 дней	в конце срока	8,5	7
	ежемесячно	8	6,5
91 - 182 дня	в конце срока	9	8
	ежемесячно	8	7,5
183 - 364 дня	в конце срока	10	9
	ежемесячно	9	8,5
365 дней и более	в конце срока	11	10
	ежемесячно	10	9,5

Вклады превышающие 50 млн. AMD или 100 тыс. USD, EURO - по индивидуальным ставкам.
 Минимальная сумма срочных депозитов
 ● 50.000 AMD
 ● 100 USD, EURO

ЮНИБАНК | 53 98 70

- Центральный офис: г. Ереван, ул. Амирана 12, тел: (3741) 539870, 539871, 534474, e-mail: unibank@unibank.am
- Филиалы в г. Ереване:
  - Филиал "КВТРОН" ул. Абовяна 26, тел: (3741) 542431
  - Филиал "КОМИТАС" ул. Комитаса 15/2, тел: (3741) 261858
- Филиалы в Армении:
  - Филиал "ВАНДЗОР" г. Ванadzor, ул. Тигран Мец 53, тел: (37451) 40872
  - Филиал "ТЮМРИ" г. Тюмри, ул. Ахтанак 1, тел: (37441) 33055

Գելաեեր Վրաստանում է

ԳՐՈՂՆԻ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱԳՄԱ: Ըստ հանձնված գրոհայինների ցուցմունքների, Գելաեեր բախվում է Վրաստանում, «Նովուսի» գործակալությանը հայտնել է Հյուսիսային Կովկասում հակահարձակային օդային կառավարման Տարածաշրջանային օդերաչիվ Եսաթի լուսանկարները ներկայացրել է Կապուլի Կարապետյանի կողմից: «Նախօրեին մեղադրանքով իրավապահ մարմիններ են ներկայացրել Գոկկա Ումարովի բանակային խմբի երկու մասնակիցներ, որոնք ցուցմունք են սվել, որ Գելաեեր իր գրոհայինների մի մասի հետ զենքով է Ավանթիայում (Վրաստան), որտեղ նա ընկերական հարաբերություններ ունի այդ տարածաշրջանի մի քանի ղեկավարների և բիզնեսմեծերի հետ»:

Հրավիրվում են աշխատանքի Միկրովոլտերությունների վարորդներ 30-45 տարեկան, վարորդական իրավունքի համադասասխան կարգի առկայությամբ: Ներկայացնել ինքնակենսագրություն, 1 լուսանկար՝ 3x4 չափի: Հասցեն՝ Բ. Երեւան, Պուլկիցի 12

Այսօր «Կոնկորդ» կկատարի իր վերջին բռնիքը

«Կոնկորդ» գերմանական մարդասիրտ օդանավի վերջին բռնիքն այսօր սեղի կունենա Նյու Յորկ-Լոնդոն չվերթով: Այդ չվերթի տոսերը սովորականից բանկ գնելով են վաճառվել: Համախառնային ինտերնետային աճուրդում վերջին երկու տոսերը վաճառվել են 60 հազար դոլար օնկորդային զենքով, որը սովորական գնի հնգապատիկն է:

Ստասվում է, որ այսօր Լոնդոնի «Հիթրոու» օդանավակայանում 150 հազար մարդ կհավաքվի դիտելու «Կոնկորդի» վերջին վայրէջքը: Այդ օդանավն այժմ անվանում են չիբականացած հույսերի խորհրդանիշ: 2000 թ. հուլիսին Փարիզի արվարձանում «Էր Ֆրանս» ավիաընկերության «Կոնկորդին» լուսահատ աղեցը խաչ փաեց գերմանական ուղեւորափոխադրումների վրա:

«Ըստղ ղը Գոլ» օդանավակայանի դեղիը դարձավ «Կոնկորդի» առաջին վթարը իր գոյության 30 տարեկան ընթացքում: Այդուհանդերձ օդանավի անուրը կարելի է գրանցել Գիենսի օնկորդների գրքում. «Կոնկորդ»:

Թիթեռները ապրասակել են Նանսը

ՓԱՐԻՉ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՄՐՍԵՆՊՐԵՍ: Ֆրանսիայի խոշոր ֆաղանգներից մեկի՝ Նանսի բնակչության քաղաքում իսկական խունաղ է առաջացրել իսկական ֆանակոյությամբ խոշոր գիծերաթիթեռների և բրբուրների անտառային հայտնվելը, որոնք երկարությունը 10 սանտիմետրից ավելի է: Ուսիկանությունը և փրկարար ծառայություններն այժմ հազիվ են հասցնում արձագանքել սազնադասար բնակիչների հեռախոսագանգերին:

Ինչպես լուրջվել է, բրբուրներն ու գիծերաթիթեռներն իրենցից ներկայացնում են իսկա միջասների հասուկ տարատեսակ, որոնք ավանդաբար աղբում են Կենտրոնական Աֆրիկայի արեադարձային անտառներում: Սակայն արտասովոր քոչ անտան լուսահատում նրանք, սակային անհասկանալի է, թե ինչպես կարողացել էին հասնել Լուարի գետաբերան Կենտրոնական Ֆրանսիա: Գիտնականներն ուսադիր հետևում են այդ արտասովոր սեղաւարձին:

Համակարգչային ուսուցման կենտրոն «CompMaster»

MS Windows, Word, Excel, Internet, E-mail, fax, printer, scanner

MS Excel (յրն.) MS Access Corel Draw Adobe Photoshop
 QuarkXPress ArchiCAD 3D MAX Studio

C ++ Visual C ++ Visual Basic Java Visual FoxPro

HTML, Java Script, (+ MS FrontPage, Macromedia Dreamweaver)
 HTML (յրն.), Macromedia Dreamweaver MX, CSS, DHTML
 Macromedia Flash, Action Script

ASP, PHP, JSP

Արմվյան 16
 Հեռ. (+374 1) 564218
 E-mail; comp@master.am
 Http:// www.master.am

AED
 Academy for Educational Development

VACANCY ANNOUNCEMENT

The Academy for Educational Development (AED) Yerevan office announces a job opening for the position of Deputy Country Director.

AED is a contractor organization to USAID administering its Participant Training Program. AED has been in Armenia since 1994, implementing USAID-funded short- and long-term training and human capacity and institutional development programs in different areas of economic reform, civil society development and social and health care system reform.

The Deputy Country Director will be responsible for program management working with the program and logistics staff to guide through the implementation process. He/She will advise the internal and external stakeholders on aspects of human and institutional capacity development. He/She will also oversee the development and maintenance of programmatic materials. In addition, the Deputy Country Director will develop, organize and maintain updated hard and electronic versions of background papers, success stories, as well as presentations of AED's projects.

EDUCATION/EXPERIENCE REQUIRED BY THIS POSITION:
 Master's Degree, preferably in training and human capacity development
 At least 3 years of practical experience in a related area
 Experience in management of program and personnel
 Excellent knowledge of Armenian, English and Russian languages
 Excellent computer skills
 Excellent interpersonal and communication skills
 Ability to work under pressure

To apply, please submit your CV and a cover letter to Ms. Anoush Yedigaryan, Country Director, AED/Armenia by 5:00 PM on Thursday, November 6, 2003. Only short listed applicants will be contacted.

10 Aygedzor Street, Yerevan 375019, Armenia
 Ph: (3741) 22-10-48, 22-56-36, 26-69-36 FA (3741) 27-56-86 Email: aed@arminco.com